

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Geopolitická situace USA

**Autor práce: Zuzana Maternová
Studijní obor: Bezpečnostně právní
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Richard Říha
Katedra: KAJ**

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....
vlastnoruční podpis autora bakalářské práce

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Richardu Říhovi za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ÚVOD.....	6
CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	7
1. PŘEDKOLUMBOVSKÁ AMERIKA	8
1.1. NEJSTARŠÍ AMERIČANÉ	9
1.2. SEVERNÍ AMERIKA PO DOBĚ LEDOVÉ.....	10
1.3. ESKYMÁCI.....	11
1.4. VIKINGOVÉ	12
1.5. MISSISSIPPSKÁ KULTURA	13
1.5.1. Jižní kult.....	14
1.5.2. Cahokia - město pahorků mississippské kultury.....	14
1.6. SEVERNÍ IROKÉZOVÉ.....	15
1.7. OLMÉCKÁ KULTURA	15
2. KOLONIÁLNÍ OBDOBÍ.....	16
2.2. Kolonie.....	16
3. PRVNÍ FÁZE SAMOSTATNÉHO STÁTU	26
3.1. VÁLKA ZA NEZÁVISLOST.....	27
3.1.1. Otrokářství v koloniích	28
2.2.3. Územní expanze a vnitřní kolonizace	30
4. OBČANSKÁ VÁLKA	31
4.2. PRŮBĚH OBČANSKÉ VÁLKY	32
5. RESTAURACE STÁTU	38
5.1. IMPERIALISMUS	41
6. USA V DOBĚ SVĚTOVÝCH VÁLEK	43
6. 1. USA V PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE	43
6.2. VELKÁ HOSPODÁŘSKÁ KRIZE	44
6. 3. USA V DOBĚ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	45
7. USA V DOBĚ STUDENÉ VÁLKY.....	46
7.1. SPORY SE SOVĚTY	46
7.2. ČÍNA	48
7.3. VÁLKA V KOREJI	48
7.4. MCCARTHY	49
7.5. VÁLKA VE VIETNAMU.....	49

7.6. KONEC STUDENÉ VÁLKY	51
8. USA V 21. STOLETÍ.....	52
8.1. ÚTOKY Z 11. ZÁŘÍ 2001	52
8.2. GLOBÁLNÍ TERORISMUS	53
8.2.1. Válka v Afgánistánu	54
8.2.2. Válka v Iráku.....	56
8.2.2.1. Operace Irácká svoboda (Iraqi Freedom)	57
8.2.2.2. Konec války v Iráku.....	59
2.6.2.2. Konec G. W. Bushe jako prezidenta USA - vliv na válku v Iráku60	
8.2.2.4. Vstup Baracka Obamy do války v Iráku.....	61
8.3. HYPOTEČNÍ KRIZE V USA.....	61
8.3 NÁSTUP BARACKA OBAMY JAKO PREZIDENTA USA.....	63
ZÁVĚR – SMĚŘOVÁNÍ USA, JEJICH BUDOUCÍ VÝVOJ A	
VLIV, VZTAHY K EU A RUSKU.....	64
LITERÁRNÍ ZDROJE:	67
ELEKTRONICKÉ ZDROJE:	68
SEZNAM ZKRATEK	69
ABSTRAKT	70
ABSTRACT.....	71

Úvod

Jako téma pro mou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Geopolitická situace USA“. V práci popisuji vývoj USA od předkolumbovské Ameriky až po současnost. Za celou dobu svého vývoje prošly USA nemalými změnami: předkolumbovskou Amerikou, kdy toto území obývali Indiáni a Eskymáci, objevením Kryštofem Kolumbem po kterém začalo období kolonizace, následoval vývoj USA a následné osamostatnění USA jako plnohodnotného státu a později dokonce velmoci. Bylo velmi zajímavé sledovat tento vývoj. Díky kolonizaci během zhruba 400 let vznikla velmoc, která téměř nemá ve světě obdoby. Tento fakt činí z USA nejmladší takto velký stát na světě.

Dynamiku vývoje a srovnání jednotlivých etap, se snažím postihnout ve své práci. Vycházím z prací významných historiků a to jak z česky, tak i anglicky mluvícího prostředí.

Ve své práci postupuji chronologicky a postupně představuji jednotlivé etapy vývoje. Celý časový úsek jsem rozdělila na osm období: předkolumbovskou Ameriku, koloniální období, první fázi samostatného státu, občanskou válku, restauraci státu, USA v době světových válek, USA v době studené války a USA v 21. století, jednotlivé období člením na kapitoly, které popisují hlavní události daného období.

V závěru popisuji formou převážně vlastního názoru vztah USA k Rusku a EU, zaměřuji se hlavně na budoucí směřování USA ve vztahu k těmto zemím a jeho vývoji. Zmiňuji v něm také prezidenta Baracka Obamu a jeho úlohu v nynějším vývoji země.

Cíle a metodika bakalářské práce

Cílem této práce je odůvodnění, na základě historie, proč je dnes USA světová velmoc, které se bojí celý svět. Dále má zanalyzovat, jaké politické a hospodářské vlivy na USA působily a jaké následky jim přinesly. Úkolem bakalářské práce je formou úvahy v závěru určit možný další budoucí vývoj USA ve vztahu k EU a Rusku.

Dalším úkolem je na pozadí historických událostí popsat období pro USA významná z hospodářského a politického hlediska a zdůvodnit případný úpadek v jiných obdobích.

Těchto cílů bude dosaženo na základě práce s literaturou a bude jich dosaženo pomocí komparativní analýzy jednotlivých období.

1. Předkolumbovská Amerika

Ačkoliv často říkáme, že Ameriku objevil v roce 1492 Kryštof Kolumbus, pravdou je, že do severozápadní Ameriky přišli prehistoričtí lovci již o tisíce let dříve. V době Kolumbova příchodu žily na celém americkém kontinentu miliony lidí, kterým dal Kolumbus jméno Indiáni, neboť se domníval, že obeplul svět a přistál v Indii. Původní obyvatelé nelze shrnout v jeden celek, jako staré Řeky nebo staré Římany. Američtí Indiáni se dělili (a stále dělí) do mnoha kmenů, každý z nich měl vlastní jazyk a vlastní způsob života. Mnoho indiánů se živilo kočovným lovem nebo sběrem divoce rostoucích plodin. Další se živil zemědělstvím a žili v dobře organizovaných městech a vesnicích. Někteří byli zručnými řemeslníky, vyráběli krásnou keramiku nebo látky, opracovávali drahé kovy. Jiní budovali velká města, při čemž ovládali ohromná území. Jak jsme se o těchto obyvatelích dozvěděli? Někteří, například Mayové a Aztékové, zaznamenávali významné události obrázkovým písmem, které umíme rozluštit.¹

V dějinách lidstva najdeme málo historicky doložených říší, o nichž máme tak rozporuplné představy, jako jsou impéria Inků a Aztéků, s nimiž se setkali Španělé v Americe. Říše Aztéků byla na jedné straně popisována jako kmenové společenství, srovnatelné se severoamerickými Irokézy, na druhé straně jako plně integrovaný totalitní stát. Ještě větší rozdíly jsou v názorech na Inky. Představovali stát s utopickými rysy, nebo nabylo jejich impérium formy tyranie ovládající neomezeně kterýkoliv úsek života jejich poddaných?²

Většina kmenů však žádné písmo neznala. Proto se z velké části musíme spokojit s archeologickými nálezy, které jsou značně odlišné. O životě některých starých Američanů podávají svědectví zbytky jejich kamenných staveb, soch, tkanin, keramiky a kovových výrobků.³

---

¹ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

² KATZ, F. *Staré americké civilizace*, přel. F. Vrhel, vyd. Praha : Odeon, 1989 , 466 s. ISBN 80-207-0151-6.

³ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

Skupiny kočovných lovců, kteří žili ve stanech z kůží nebo v chýších z chvojí, však po sobě nezanechaly téměř žádné stopy. Není proto divu, že o těchto skupinách víme mnohem méně než o těch prvních.⁴

1.1. Nejstarší Američané

Písemné prameny k dějinám staré Ameriky lze rozdělit do dvou skupin.

První skupina zahrnuje všechno, co bylo zapsáno před příchodem Evropanů. Prameny tohoto typu pocházejí až dosud pouze z Mezoameriky, oblasti zahrnující značnou část dnešního Mexika a středoamerických států. Vyskytují se ve dvou formách: jako nápisy na kameni a jako obrázkové rukopisy.

Druhá skupina, v níž jsou písemné prameny, jež byly sestaveny a sepsány teprve po španělském záboru, byla známa po staletí. Tato svědectví jsou velmi rozmanitého původu. Zaprvé: vzpomínky, dopisy a vyprávění samotných španělských dobyvatelů. Ti jediní měli příležitost spatřit podrobené říše Aztéků. Mezi nejvýznamnější patří například Cortéz, nebo kronikář Bernal Diaz del Castilio.

Za druhé: Obsáhlé relace o životě, sociální a hospodářské organizaci, náboženství a dějinách porobených společenství lze najít ve zprávách kronikářů, jež byly sepsány v prvních desetiletích po conquistě. Jedním z nejvýznamnějších byl dominikánský páter Bernardino de Sahagún., jenž ve své „*Obecné historii věcí v Novém Španělsku*“ podal podrobný obraz života v Aztécké říši ve všech jeho podobách.⁵

První lidé přišli na americký kontinent pěšky z Asie během poslední doby ledové před více než 25 000 lety. Tyto dva kontinenty nebyly tehdy odděleny mořem jako dnes, ale spojoval je pruh země široký asi 1500 kilometrů, jež se nazýval Beringie.⁶

Stáda zvířete doby ledové- mamuti, mastodonti, divocí sobi (karibu) a bizoni při pastvě přecházela přes travnatý povrch této šíje a v jejich stopách putovaly malé tlupy kočovných lovců. To byli předchůdci amerických Indiánů. Na rozdíl

---

⁴ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

⁵ KATZ F., *Staré americké civilizace*, přel. F. Vrhel, vyd. : Odeon, 1989, 466 s. ISBN 80-207-0151-6.

⁶ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

od Evropanů nebyli tito první lovci ani průzkumníky, ani dobyvateli hledajícími nový svět. Sledovali jen lovnou zvěř, která byla jejich potravou. Nepřicházeli hromadně, ale putovali v malých rodinných skupinkách, čas od času vždy jen pár lidí.

Tábory z kožených stanů postavili jen na tak dlouho, jak bylo potřeba, a jak stáda zvěře postupovala dál, lovci se stěhovali za nimi. Tak se postupně dostali přes šíji tam, kde leží dnešní Aljaška. Po další tisíciletí stále více a více lovců pronikalo blíže k jihu, do srdce kontinentu. Před rokem 18 000 př. n. l. se lidé objevili v Mexiku a asi před 12 000 lety dospěli až k nejjihnějšímu cípu Jižní Ameriky.

Přibližně před 10 000 lety skončila doba ledová. Jak roztávaly ledy, hladina moří stoupala. Voda zatopila šíji mezi Asií a Amerikou a vytvořila tak Beringův průliv. Tábořiště prvních Američanů zmizela navždy pod mořem.

Pozdější příchozí do Ameriky, Eskymáci čili Inuité, museli z Asie doplout na lodích. Během dalších století výrazné klimatické změny ovlivňovaly ráz krajiny a tím i život v přírodě celé severní polokoule. V mnoha oblastech na místech travnatých savan vyrostly lesy. Tím se zmenšily možnosti obživy pro velkou zvěř, která se neměla kde pást a začala vymírat.

1.2. Severní Amerika po době ledové

Do roku 8 000 př. n. l. většina lovné zvěře, jako byli mamuti a mastodonti, už vymřela. Lidé přešli k lovu menších zvířat, kterých bylo víc. Nemuseli už putovat za stády velké lovné zvěře a jejich způsob života tak přestával být kočovný. Omezovali se na výpravy jen na určité oblasti a snažili se co nejvíce využívat divokých rostlin, byť sami ještě žádné plodiny nepěstovali. Toto období se nazývá archaické.⁷

Pro lovce byli nejdůležitějšími zvířaty jelen a karibu. Poskytovali velké množství masa a z jejich kůže mohli vyrobit oblečení nebo jiné užitečné věci. Lovili ale i menší zvěř, králíky, vydry, bobry mývaly a některé druhy ptáků. Navíc v moři, jezerech a řekách žilo velké množství různých ryb a koryšů. Činnost lidí

---

⁷ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

byla stále různorodější a vedla ke zhotovování a používání nových, specializovaných zbraní a nástrojů. Nejoblíbenější zbraní lovců však zůstávaly oštěpy s kamennými hroty. Někdy používali vrhač oštěpů, s jehož pomocí mohli oštěp vrhnout větší silou, než kdyby ho jen hodili rukou. Na chytání malých savců, ptáků a ryb si vyráběli sítě, pasti a oka.

Lidé sbírali mnoho druhů plodů, semen a oříšků podle nabídky ročního období. Postupně se naučili připravovat a vařit jídlo novými způsoby. Těžkými mlecími kameny rozdrtili semena a oříšky na hrubou mouku, ze které zřejmě připravovali chléb nebo kaši.

Z trávy a rákosů pletli koše, tašky a rohože. Přišli na to, že když obalí koše hlínou, nebudou propouštět vodu. V koších pak vařili vodu tak, že do ní vkládali rozpálené kameny nebo hliněné hroudy. Tento způsob vaření se nazývá „kamenné vaření“ a v některých částech Severní Ameriky se dokonce používal ještě před pár sty lety.

Lidé se v určitých ročních obdobích stěhovali, často podle daných pravidel. Měli svá místa, kam se každý rok vraceli. Ve Východních pralesích žili přes zimu ve stálých základních táborech nebo vesnicích, v létě se vydávali na dlouhé poutě lovů, ze kterých se pak vraceli zpět.

Lidé, kteří žili v pouštích na jihozápadě, se během roku stěhovali z jednoho jeskynního příbytku do druhého. Často pak na každém místě zanechávali těžké nástroje a základní zásoby jídla, aby s sebou na cestách nemuseli neustále nosit příliš mnoho věcí.⁸

1.3. Eskymáci

Eskymáky dělíme do tří územních skupin:

- 1) Aljaští (včetně sibiřských Juitů na Wrangelově ostrově a pobřeží Čukotky)
- 2) Kanadští, člení se do pěti větví od západu po východ: Mackenzie, Mědění, Karibu, Centrální, Labradorští. Všechny větve se skládají asi z 61 tlup, např. Iglulik, Aivilik.
- 3) Grónští, skládající se asi z 32 tlup.⁹

---

⁸ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

⁹ ZELENÝ M., *Indiánská encyklopedie Indiáni tří Amerik*, vyd. Praha : Albatros, 1994, 255 s., ISBN 80-00-00415-1.

Předci dnešních Eskymáků byli posledními domorodci, kteří přišli do Severní Ameriky z Asie, a to kolem roku 4000 př. n. l.

Z Aljašky postupovali podél středního pobřeží Severního ledového oceánu dál na východ a okolo roku 25000 př. n. l. dospěli do Grónska.

Dnešní Eskymáci si říkají Inuité a jsou to pravděpodobně většinou jejich vzdálení potomci. První Eskymáci byli kočovnými lovci a rybáři. V jejich tábořištích byly nalezeny jemně opracované nástroje, zbraně a kosti zvířat.¹⁰

Eskymáci jsou nízkého vzrůstu, zavalitější postavy, žluté pleti. Mají výrazné mongoloidní rysy, široké lícní kosti, plochý nos, tmavé oči a vlasy, slabé ochlupení zvláštní záhyb kůže, který částečně či úplně překrývá vnitřní koutek oka, takže vzniká dojem šikmých očí, tzv. epikantus. U čistokrevných Eskymáků převládá krevní skupina 0.

Eskymáci mluví dvěma dialekty eskymáčtiny, jupik (yupik) a injupik (inyupik), které patří s aleutštinou do společné jazykové rodiny.

Eskymáci jsou velmi společenští a mírumilovní lidé se smyslem pro humor, nabízejí vždy vše, co mají.¹¹

1.4. Vikingové

Roku 985 Islandského obchodníka Bjarniho Herjofssona zavál vítr cestou z Grónska na Island až k pobřeží Severní Ameriky. Nevyloďil se tam, ale vrátil se urychleně domů. Jeho cesta však inspirovala Leifa Erikssona, nejstaršího syna Erika Rudého. Ten se někdy v letech 997 až 1003 (prameny se rozcházejí) rozhodl plout na západ a prozkoumat země, které spatřil Herjofsson. Se skupinou mužů a žen vyplul z Grónska a skutečně přistáli na východním pobřeží Severní Ameriky. Byli to první Evropané v historii, kteří stanuli na americkém kontinentě. Nakrátko osídlili východní pobřeží dnešní Kanady, kde na Novém Foundlandu založili tábor, a zemi pojmenovali Vinland. Jejich objevy však upadly v zapomnění. Vyprávěly o nich pouze severské ságy, dlouho neexistoval důkaz, že Leif Eriksson skutečně v Severní Americe byl. Po první skupině vedené Leifem Erikssonem se o dva roky

---

¹⁰ WODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

¹¹ ZELENÝ M., *Indiánská encyklopedie Indiáni tří Amerik*, vyd. Praha : Albatros, 1994, 255 s., ISBN 80-00-00415-1.

později vydaly k břehům Severní Ameriky tři mohutné lodi s vážným úmyslem Vinland kolonizovat. Vedoucím výpravy byl islandský obchodník Thorfin Karlsefni, který se oženil s ovdovělou snachou Erika Rudého Gudrid. Ta se stala legendární postavou. Porodila prvního Evropana na americkém území, chlapce jménem Snorri, ale po třech letech se vrátili na Island. Podle ság objevil Leif Ericksson při svých cestách nejprve Baffinův ostrov, jemuž dal jméno Helluland. Poté loď doplula k Marklandu a nakonec do země divokého vína, zvané Vinland. Stále se vedou prudké spory, kde tyto země zakreslené i na starých mapách (tehdy ještě často spojené dnes již neexistujícími pevninskými mosty) v Americe skutečně ležely, neboť ságy tvrdí, že cesta do nich trvala dlouho a že ve Vinlandu rostlo divoké víno. Ve vědeckém časopise *Nature* byly zveřejněny zoologické a geologické výzkumy, které, zdá se, potvrzují cesty Vikingů do Vinlandu existencí americké mušle *Mya arenaria* žijící nepřisedle na písčínách. Tato mušle vymřela v Evropě údajně již v pleistocénu. Před 700 lety ji zřejmě lodě Vikingů znovu zavlekly přinejmenším do severního Jutska u Skangenu.¹²

1.5. Mississippská kultura

Kolem roku 800 n. l. začali zemědělci žijící ve východních pralesích pěstovat odolnější a výnosnější odrůdu kukuřice, kterou dovezli z Mexika. V chráněných oblastech bylo možno vysadit ji a sklízet dvakrát v jedné sezóně.¹³

Díky dokonalejším zemědělským metodám se zde vyvinul vyspělejší způsob života, známý jako mississippská kultura. Zdejší osady byly větší a můžeme je také považovat za první opravdová města v Severní Americe.

Typické město se skládalo z několika plochých obdélníkových pahorků, které stály kolem náměstí. Tyto pahorky byly prosté navršeniny zeminy a nahoru vedla buď rampa, nebo schodiště z klád. Na plochem vrcholu se pak stavěly domy nebo chrámy. Vesnice se stavěly blízko řek, byly opevněné kolovými hradbami.

---

¹² ZILLMER H. J., *Kolumbus přišel jako poslední*, přel. V. Čeladský, vyd. Praha : Euromedia Group , k. s. , 2005, 277 s. ISBN 80-242-1495-4.

¹³ WODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

Ústřední náměstí s pahorky obklopovaly dřevěné chrámy a domy náčelníků. Prosté domy byly z proutí a hlíny, s doškovou střechou.

1.5.1. Jižní kult

V chrámových pahorcích pocházejících z jižní mississippijské kultury bylo nalezeno mnoho předmětů, například mušlové plakety nebo měděné pláty, na kterých byly vyryté podivné obrazce. Byly mezi nimi kříže, slunce, plačící oči a také ruce s okem uprostřed dlaně. Jsou to zřejmě symboly jižního kultu, záhadného náboženství, o kterém víme velice málo.

1.5.2. Cahokia - město pahorků mississippijské kultury

Cahoki leží nedaleko dnešního města St. Louis. Město Cahokia bylo založeno kolem roku 600 n. l. a bylo to největší prehistorické město severně od Mexika. V době svého rozkvětu, kolem roku 1100 n. l. v něm mohlo žít přibližně 10 000 obyvatel. Lidé navrhli v Cahokii přes 100 pahorků různých tvarů a velikostí.

Až do svého úpadku kolem roku 1450 byla Cahokia zřejmě sídlem vlády, která spravovala několik menších měst v okolí. Ta se rozkládala podél břehů Mississippi a dalších řek, které do ní vtékají.

Cahokia byla také významným obchodním centrem. V pohřebních pahorcích se mezi předměty v hrobech objevily i výrobky z mědi, která pocházela od Velkých jezer, a také slída z Apačského pohoří a mušle z východního pobřeží.¹⁴

Na jejím místě leží dnešní Illios s 15 000 obyvateli a stovkou mohyl. Nejznámější jménem Mnich, je vysoká 33 metrů, se základnou 333 x 233 metrů.¹⁵

---

¹⁴ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

¹⁵ ZELENÝ M., *Indiánská encyklopedie Indiáni tří Amerik*, vyd. Praha : Albatros, 1994, 255 s., ISBN 80-00-00415-1.

1.6. Severní Irokézové

Severovýchodně od mississippských kmenů žili v lesích Irokézové.

Do roku 1000 n. l. se rozšířili v rozlehlých oblastech na východ kolem Velkých jezer a podél údolí řeky sv. Vavřince. Když se u nich v šestnáctém století poprvé objevili Evropané, žili rozděleni do dvanácti kmenů.

Irokézové byli lovci, zemědělci a také obchodníci, kteří žili ve vesnicích v blízkosti svých polí. V okolních lesích muži lovili jeleny, medvědy a soby karibu. Chytali také menší zvířata, jako králíky a bobry. Ženy obdělávaly pole motykami spolu se zahnutými holemi. Zasely semena a staraly se o mladé rostliny. Nejdůležitější plodiny nesly jméno „tři sestry“, byla to kukuřice, boby a dýně. Přibližně po 10 nebo 15 letech byla půda vyčerpaná, přestala plodit a bylo nutné odejít. Aby mohla být obdělána nová pole, museli muži vymýtit další kus lesa a tam postavit novou vesnici. První vesnice postavili Irokézové na březích vodních toků. Později, když se začali obávat napadení sousedními kmeny, stavěli vesnice na kopci a opevnili je trojitou dřevěnou kolovou hradbou se strážními věžemi. Někdy Indiáni ve vesnicích utvořili válečné nebo obchodní svazy, ale jinak kmeny neměly žádnou jednotnou vládu.¹⁶

1.7. Olmécká kultura

Indiánský kmen Olméků sídlil v nížinách Mexika mezi Veracruzem a Tabascem. Olmékové byli prvním indiánským kmenem, který své bohy uctíval na centrálních kultovních místech a stavěl chrámy na pyramidových stupních. Olmékové zanechali jako svědectví své kultury až čtyřmetrové lidské hlavy z opracovaného basaltu a také řadu drobných plastik z hlíny a jadeitu.¹⁷

Známé jsou i jejich reliéfy na oltářích a na sarkofázích z kamene. Plastiky z jadeitu zobrazují lidské postavy v živém projevu s poněkud dětskými výrazy obličeje. O vysoké kulturní úrovni svědčí i zavedení kalendářů a počátky písma. Olmécká kultura se rozšířila kontakty s jinými indiánskými kmeny ve středním

---

¹⁶ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

¹⁷ KATZ F., *Staré americké civilizace*, přel. F. Vrhel, vyd. : Odeon, 1989, 466 s. ISBN 80-207-0151-6.

a v západním Mexiku i v Guatemale a v Salvadoru do dalších civilizací staré Jižní Ameriky.¹⁸

2. Koloniální období

Během tří století následujících po roce 1492 se vzájemné styky mezi jednotlivými částmi světa rozvinuly jako nikdy předtím, v téže době také vzrůstala moc samotné Evropy.

Doba označovaná často jako „raný středověk“ začala Kolumbovým „objevením“ Ameriky a skončila dosti ironicky tím, že se severoamerické kolonie, patřící dosud Británii, evropské nadvlády zbavily; tento akt byl předzvěstí dalších rozsáhlých změn intelektuálního, technologického, politického i ekonomického charakteru, probíhajících ve Starém, euroasijském světě, v domorodých říších Asie, Afriky, i v Novém světě samém. Přibližování světa a vzestup moci Evropy byly dva vzájemně se podmiňující procesy. Nejprve Španělsko a Portugalsko, později Anglie, Francie a Holandsko si podmanily a osídlily důležité části Severní a Jižní Ameriky. Právě díky rozšiřování portugalské námořní moci se vojenská síla Evropy začala uplatňovat i v Indickém oceánu (od devadesátých let 15. století). Záhy poté šli v jejich šlépějích nejprve Holanďané a Britové, poté Francouzi a Španělé.

2.2. Kolonie

Název kolonie je odvozen z latinského *Colonia* (používané ještě dnes v několika jazycích). Za dob Římské říše existovaly kolonie jako vazalské státy říší a poplatné oblasti. Největší rozvoj kolonií nastal ale až v dobách zámořských objevů. Anglie v této době kolonizovala Severní Ameriku, vyjma oblasti dnešního Québecu, který již dříve obsadila Francie. Španělsko zabralo Střední a Jižní Ameriku kromě Brazílie, obsazené Portugalskem. Rusko kolonizovalo Sibiř.¹⁹

---

¹⁸ WOODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.

¹⁹ HAYWOOD, J., CATHPOLE, B., HALL S., *Historie světa*, přel. V. Kotábová, L. Kotačka, K. Pekárková, vyd. Praha : Columbus, 1998, 263 s. ISBN 80-85928-81-7.

Budování základu anglického koloniálního impéria v Severní Americe od počátku 17. století se uskutečnilo ve dvou vlnách, neboť bylo v letech 1640-1660 přerušeno občanskou válkou a protektorátem Olivera Cromwella. Do vypuknutí největšího konfliktu ostrovních dějin stačili Angličané založit dvě kolonie v zátocě Chesapeake – Virginii a Maryland, osídlit několik ostrovů v Karibském moři a vybudovat skupinu osad s převážně puritánskou správou v Nové Anglii, totiž Nový Plymouth, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island a New Haven. Poté zemi na dlouhých dvacet let zcela pohltily vnitřní problémy. Neúspěšný Cromwellův pokus oslabit Španělsko útokem na americké državy přinesl Anglii v roce 1655 pouze vlastnictví Jamajky.

V roce 1660 se na anglický trůn vrátila dynastie Stuartovských králů, kteří se začali mnohem více věnovat zámořskému obchodu a imperiální politice. Nejprve Anglie dobyla v roce 1644 na Holandsku Nový Amsterdam, poté za královské podpory založily skupiny šlechtických podnikatelů kolonie New Jersey a Karolinu. V roce 1680 začal kvakerský předák William Penn budovat pro své souvěrce zámořské útočiště Pensylvánii, od níž se roku 1701 odtrhly jižní anglikánské okresy a vytvořily osadu Delaware. Panovníci oranžské dynastie, která vládla Anglii v letech 1688-1714, byli příliš zaneprázdnění evropskými válkami, než aby se věnovali podpoře zámořských výbojů. Jako poslední vznikla až v roce 1731 za vlády Jiřího II. z hannoverské dynastie „humanitární“ kolonie Georgie. Ležela v nebezpečném španělském pohraničí, jemuž se královská politika vyhýbala.

Anglické panství v Severní Americe bylo zpočátku téměř výhradně soukromou záležitostí. Žádná kolonie nebyla založena jako státní podnik, organizovaný či financovaný korunou. S výjimkou území dobytých ve válkách (New York, Jamajka) byl vznik jednotlivých osad dílem podnikatelských skupin, akciových společností či zámožných šlechticů, kteří získali od krále výsadní listinu a ujali se riskantního a často ztrátového úkolu vybudovat na chudém severním pobřeží západního Atlantiku stálá sídla. Právě pro nedostatek příležitostí k rychlému zbohatnutí se sem ziskuchtiví dobrodruzi nijak nehrnuli, zato sem mířily zástupy lidí hledajících náboženskou svobodu pro svá odlišná vyznání, ať to byli protestantští nonkonformní sektáři či katolíci. Emigrace provázená náboženskými důvody tvořila v 17. století hlavní zdroj a hybnou sílu koloniálního rozvoje, neboť její příslušníci byli – na rozdíl od zklamaných hledačů štěstí –

rozhodnutí nejen vytrvat, ale navíc vybudovat v Novém světě civilizaci podle svých představ.²⁰

První vážný kolonizační podnik byl ještě podnícen vidinou zisku. V roce 1606 založili námořní a obchodní podnikatelé Virginskou společnost s dvěma větvemi (londýnskou a plymouthskou), jejichž akcionáři si mezi sebou rozdělili královskou listinou vymezené území. Počátkem roku 1607 jižní (londýnská) sekce vypravila na moře tři lodi, na nichž velitel Christopher Newport, sám bývalý pirát, vedl ke břehům Virginie náklad dobrodruhů i poctivých řemeslníků. V květnu dorazila výprava k cíli a při ústí dnešní řeky James, v těsné blízkosti indiánské vesnice Kecoughtan vystavěli kolonisté první stálou anglickou osadu v Americe, malou pevnost zvanou Jamestown.

Virginské výpravy od počátku stíhal zlý osud a zklamání, neboť jejich členové v Novém světě nenalezali nic, co by splňovalo jejich naděje na rychlý zisk. Očekávané indiánské říše plné zlata se neobjevily, obchodovat nebylo s čím, lidé nezvyklí polním pracím houfně umírali hladu, nemocemi a vysílením, a proto museli být neustále doplňováni náboem z Anglie. Energický guvernér John Smith a po něm další se dostávali do střetů s domorodci, na jejichž zásobování záviselo přežití kolonie.²¹

Záchranu přinesla až opatření přijatá novým vedením Virginské společnosti roku 1618. Od roku 1619 řídila místní záležitosti vedle Londýnem jmenované rady guvernéra též sněmovna volená z domácích zástupců, která vytvořila základ principu samosprávy. Místo neúčinného společného hospodaření dostávali osadníci soukromé pozemkové přiděly v rozloze 50 akrů na hlavu (později zvané headrights).

Vlastní polnosti přinesly kolonii konečně prosperitu. Plantážníci na nich totiž začali pěstovat od Holanďanů získané tabákové rostliny a usušené listy s úspěchem vyváželi do Anglie, kde se štiplavá virginská směs okamžitě stala populárním kuřivem. Průkopníkem tabákové kultury se stal již roku 1614 zámožný statkář John Rolfe, který proslul rovněž sňatkem s „princeznou“ Pocahontas-Rebekou, pokřtěnou dcerou náčelníka kmene Powhatanů. Exportovaný tabák představoval hlavní virginské bohatství, byl domácím platidlem a jediným zdrojem zisku. Pouze

---

²⁰ RAKOVÁ, S., OPATRŇY, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

²¹ RAKOVÁ, S., OPATRŇY, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

díky němu se Virginie udržela v kritických prvních desetiletích nad vodou. Stále však příliš mnoho osadníků předčasně hubily nakažlivé nemoci, nezvyklé prostředí i vyčerpání, jen mezi léty 1618-1623 pohltilo nebezpečné podnebí na 4 500 lidí. V březnu 1622 navíc třetina osadníků padla za oběť nenadálému útoku indiánů zosnovanému Powhatanovým nástupcem Opechancanoughem. Situaci nakonec začala vyšetřovat královská komise, která roku 1624 rozhodla o zrušení charty Virginské společnosti. Virginie, v té době čítající jen kolem 1 200 bílých osadníků, se stala královskou kolonií.

Zatímco Virginie byla ryze obchodním podnikem zaměřeným na zisk, Maryland, druhá osada při zátoci Chesapeake již sehrála pro britskou Ameriku typickou úlohu náboženského útočiště. Sem se hodlali uchýlit katolíci, kterých bylo v tehdejší Anglii kolem 50 000 a na protestantském ostrově byli pronásledováni od dob vlády královny Alžběty. Myšlenkou velké katolické kolonie v Americe se zabýval již Humphrey Gilbert, většinou s ní sympatizovali šlechtici, kteří se účastnili kolonizace Irska a dříve či později se přiklonili k místní víře. To byl i případ irského paira a katolického konvertity George Calverta, barona Baltimora, který roku 1623 získal od krále Jakuba I. patent na osidlování pobřeží jižně od New Foundlandu. V roce 1628 se tam pokusil založit vesnic Avalon, avšak studené podnebí jeho úsilí zmařilo.²² Využil proto zániku rozsáhlých územních práv Virginské společnosti a požádal Karla I. (králem 1625-1649) o povolení usadit se v teplejších končinách severně od Jamestownu, které obdržel v roce 1632.

Pravomoci marylandské zakládací listiny, sestavené podle vzoru anglického hraničního biskupství Durhamu, byly díky králově přízni velmi rozsáhlé a činily z Baltimora téměř neomezeného vládce nad poddanými v oblasti správy, soudnictví, vojenství, přidělování půdy i financí. Zároveň však byla osadníkům zaručena práva anglických poddaných a od počátku se počítalo se zřízením zákonodárního sboru voleného všemi svobodnými muži. Katolictví bylo povoleno a uznáváno, podléhalo však anglickým církevním zákonům, takže se nemohlo stát státním náboženstvím.

Samostatné osidlování Marylandu započalo až roku 1634 pod vedením Baltimorových synů, dědice titulu Cecilia Calvera a Leonarda, jenž se jako

---

²² RAKOVÁ, S., OPATRŇY, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

guvernér vypravil s první expedicí přes moře. Nedaleko od řeky Potomac vznikla roku 1635 osada St. Mary, tak se také začala nazývat celá kolonie, spíše však na počest oblíbené královny manželky než katolické světice. Ve stejném roce se sešel první marylandský sněm, kvůli řídkému osídlení ještě bez volební procedury, a od roku 1638 si osadníci vymohli pro nyní již volené zastupitele právo zákonné iniciativy.

Ve sněmovně, jejíž usnesení potvrzoval domácí guvernér, zasedali většinou katolíci, avšak s ohledem na náboženský smír Baltimore všemožně omezoval vliv jezuitů a roku 1641 jim dokonce znemožnil získávat půdu. Ve 30. a 40. letech se obě kolonie při Chesapeake vyvíjely po mnoha stránkách podobně, ač byly téměř neustále na pokraji vzájemné války a sporná pohraniční území. S nástupem královské moci v roce 1624 se poměry ve Virginii příliš nezměnily. Obě kolonie zdatně upevňovaly vnitřní samosprávu a zejména za tabákové prosperity 30. let posilovaly vliv poslaneckých sněmoven na úkor guvernéřské moci. Ačkoliv ještě v roce 1642 žilo v Marylandu jen kolem 400 osadníků, tamní sněm se stal Calverům při vnášení i prosazování zákonů rovnocenným partnerem. Virginští plantážníci dokonce roku 1635 svrhli guvernéra Johna Harveye, který v obavách před nepřátelstvím indiánů bránil šíření tabákových plantáží do vnitrozemí. Počátkem 40. let skončila oslnivá tabáková prosperita, poměry ve Virginii se však uklidnily zejména poté, co se roku 1642 stal guvernérem na více než 30 let schopný, místních poměrů znalý a energický William Berkeley.²³

Ten kolonii všemožně prospíval: zrušil daň z hlavy, poté přenechal daňové zákony sněmovně a navzdory londýnskému výkupnímu monopolu umožnil výhodný prodej tabáku konkurenčním Holanďanům. Guvernér Berkeley se poučil z Harveyova neblahého příkladu a dobře chápal, že tabák potřebuje po pěti letech novou, nevyčerpanou půdu. Během prvních dvaceti let jeho vlády se kolonie rozrostla z 8 000 lidí v osmi okresech na 35 000 lidí a dvacet okresů se prostíralo podél pobřeží a toků řek James, Rappahannock a Potomac. Berkeley se zároveň snažil všemožně udržovat dobré vztahy s hraničními indiánskými osadami, takže navzdory trvalé územní expanzi došlo až do konce jeho vlády pouze k jediné válce. V dubnu roku 1644 powhatanský náčelník Opechancanough zopakoval svůj

---

²³ RAKOVÁ, S., OPATRŇY, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

nečekaný útok z roku 1622 a podařilo se mu pobít na 500 osadníků. V následných bojích však byl poražen a smlouvou s jeho následovníkem Nekotowancem roku 1647 získali Virgiňané rozsáhlé území na jih od řek York a James. Po prohrané válce následoval rychlý úbytek domorodého obyvatelstva, které při založení Jamestownu čítalo kolem 35 000 osob. Tento jev udivoval samotné kolonisty, neboť virgiňští indiáni nebyli, na rozdíl od původních obyvatel Nové Anglie, stíháni zhoubnými epidemiemi a válečné střety po smlouvě s Nekotowancem na téměř třicet let ustaly.

V kolonii se zato pevně uchytil jiný etnický prvek, který stále výrazněji doplňoval mozaiku virginské společnosti, černoši. První z nich, kolem 20 osob, se dostali do Jamestownu na holandské lodi v roce 1620 a jejich znalost evropských zvyklostí svědčí o tom, že pocházeli z afrického kmene, který se běžně stýkal s bílými obchodníky na pobřeží. Vedení kolonie je vyměnilo za potraviny, ale jejich status pravděpodobně nebyl otrocký. Až do poloviny 17. století máme o příchodech černochoů jen málo zpráv, neboť panoval mír a jediný způsob jejich získávání, pirátství, byl trestný. Přesto jejich počet v kolonii stoupal, zčásti jako námezdních čeledínů, zčásti svobodných. Podle nepřímých svědectví, byli někteří již tehdy považováni za doživotní vlastnictví (v soupisech pozůstalostí nebyla uvedena zbývající délka jejich služby, jako tomu bylo u bílých čeledínů, a také měli výrazně vyšší cenu, rovněž rasová diskriminace již nepochybně existovala, například černošky na rozdíl od bílých žen vykonávaly polní práce). Smíšené sňatky s černochoy ani s indiány však nebyly ve Virginii (na rozdíl od Marylandu) po celé 17. století zakázány, i když nebyly nijak časté.²⁴

Dalším ohniskem anglické kolonizace se stala oblast dnešní Nové Anglie, známá především jako nejvýznamnější náboženské útočiště. Většina cestujících na lodi zvané *Mayflower* hledala v Americe zcela prozaicky lepší živobytí, a přece právě skupina 41 sektářských Otců poutníků (*Pilgrim Fathers*) z Leydenu prosadila při rozhodování o podobě nové kolonie svou představu ideální biblické obce. Po přistání u Mysu tresky v nynější Massachusettské zátocce založili příchozí pod vedením separatistických předáků osadu nazvanou Plymouth, když se již dříve

---

²⁴ RAKOVÁ, S., OPATRŇY, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

na palubě Mayflower, jež měla vlastně nahradit chybějící zakládací listinu nové kolonie, učinila z náhodné skupiny lodních pasažérů „občanskou politickou společnost“ (civil body politick), jejíž členové si přisvojili právo jak vykládat zákony (moc zákonodárnou), tak i zřizovat správní úřady (moc výkonnou). Prostí lidé, mezi nimiž bylo i několik neplnoprávných námezdních čeledínů, tak svébytným aktem položili základy nového typu zámořské samosprávy a sami se ujali funkcí, které dosud příslušely pouze anglické koruně.

Slavnostní listinu, jež byla koncipována jako biblická smlouva s Boží účastí, podepsali spolu s Otcí poutníky i ostatní cestující, kteří tak mlčky přijali za své jejich představy o náboženském duchu nového společenství.

Osadníků bylo málo, a tak v zákonodárném sněmu Nového Plymouthu zasedali všichni svobodní muži, výkonnou a správní moc pak představoval nepočetný magistrát, takzvaní asistenti.

Guvernérem si osadníci zvolili nejprve „poutníka“ Johna Carvera a po jeho brzké smrti roku 1622 se funkce ujal oblíbený vůdce William Bradford, který nejvyšší úřad s malými přestávkami zastával až do své smrti v roce 1657. Díky pevné správě, zakladatelské energii a Bradfordově moudrému vedení se Nový Plymouth, řídit se přísnými náboženskými pravidly, udržel při životě.

Vnitřní řád by však sám o sobě nepostačoval, kdyby se osadníkům nepodařilo hned od počátku navázat přátelské styky s domorodci, zejména s mocným kmenem Wampanoagů, v jehož sousedství se usadili. Velkým štěstím byl příchod indiána Tisquintaha s pozoruhodným životopisem, minulostí bohatou na styky s Evropany a znalostí londýnské angličtiny, kterou se naučil v době své služby u Novofundlandské společnosti. Muž, zvaný krátce Squanto, sehrál v Plymouthu často rozhodující roli prostředníka mezi civilizacemi.²⁵

Angličanům nejen úspěšně pomáhal praktickými radami, ale především sloužil jako spojnice mezi nimi a Wampanoagy, v čele s dlouholetým náčelníkem Massasoitem. Četné diplomatické a obchodní styky a také misijní činnost, kterou prováděl citlivě a s respektem vůči domorodým tradicím reverend Thomas Mayhew, spřátelily posléze domorodce s příchozími natolik, že Wampanoagové

---

²⁵ RAKOVÁ, S., OPATRŇY, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

stáli po boku Angličanů ve válce s Pekoty v roce 1637 a „změnili stranu“ teprve po Massasoitově smrti za velkého indiánského povstání roku 1675.

Během 20. let se k osadě Plymouthu připojili i další kolonisté, kteří se z nějakého důvodu ocitli na nehostinném novoanglickém pobřeží, jiní, jako nezkrotný lovec, obchodník a básník Thomas Morton, milovník volného života, indiánských žen a novoanglické přírody, z něj byli naopak vyhoštěni.

V průběhu 20. let se na novoanglickém pobřeží pokoušeli uchytit další anglické akciové společnosti s pohnutkami zjištnými i filantropickými. Veškeré kolonizační úsilí podléhalo kontrole Rady pro Novou Anglii, která v roce 1619 převzala územní páva severní pobočky Virginské společnosti (tzv. Plymouthské). V roce 1622 se o založení rybářské a rolnické osady pokusil jeden z hlavních akcionářů Rady, významný a bohatý šlechtic Ferdinando Gorges, avšak jeho lidé se záhy rozprchli. Trvalejších výsledků dosáhl západoanglický duchovní John White, který pro svůj osidlovací záměr získal podporu vlivné Dorchesterské společnosti. Kolonistům se ve spojení s několika plymouthskými nespokojenci, vedenými Richardem Conantem, podařilo v roce 1626 na místě budoucího Bostonu založit a udržet při životě osadu nazvanou později Salem.

Rozhodující úspěch však přineslo teprve kolonizační úsilí další skupiny protestantských reformátorů, totiž puritánů, kteří od poloviny 16. století tvořili jeden z nonkonformních proudů uvnitř státní anglikánské církve. Pro svou doktrinální i mravní přísnost, důraz na bibli a přesvědčení o spáse vírou, nikoli příkladným životem se dostávali do sporů s většinovou anglikánskou společností, která puritánské sbory stíhala nepřízní a šikanou.²⁶

Pronásledování zesílilo zejména za vlády Karla I. (1625-1649), když se v roce 1633 stal arcibiskupem anglikánské církve velký nepřítel puritánů William Laud. Vedle Laudových útoků proti neortodoxním projevům víry a trestání puritánských duchovních vzbuzovaly nevoli poddaných také nejrůznější prostředky, jimiž se Karel I. pokoušel zavést do tradiční anglické společnosti prvky panovnického absolutismu. Král dosazoval své lidi do úřadů místní správy a domobrany, vypisoval daně a dávky bez souhlasu parlamentu, který dokonce

---

²⁶ RAKOVÁ, S., OPATRŇY, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

v roce 1629 na 11 let rozpustil, a udržoval nákladnou stálou armádu. Jeho samovládné kroky popouzely i nepuritánské obyvatelé Anglie.

Za této situace se chopili iniciativy puritánští předáci. Roku 1628 vznikla za spoluúčasti lordů - podnikatelů a londýnských obchodníků akciová Massachusettská společnost, v jejímž čele stanul Matthew Cradock. V následujícím roce uzavřelo puritánské vedení společnosti tzv. dohodu o Cambridgi, jíž se členové zavázali uskutečnit do roka velkou osidlovací výpravu do Nové Anglie. Na rozdíl od předchozích kolonizačních výprav se však do Ameriky měla „odstěhovat“ i zakládací listina Společnosti, následovaná veškerou správou. Puritánské osídlení se tak mělo vzdálit londýnskému královskému dohledu a stát se fakticky samosprávnou osadou, která by ovšem také převzala nemalé finanční náklady kolonizačního podniku.

Nesnadný úkol zorganizovat v krátké době rozsáhlou emigraci byl svěřen Johnu Winthropovi, nepřilíš majetnému šlechtici a soudci z hrabství Suffolk. První velká výprava 12 lodí zamířila pod jeho vedením k novoanglickým břehům v dubnu 1630, aby se v Salemu spojila s předchozími průzkumníky vedenými Johnem Endecottem a založila první puritánské osady, mezi nimi hlavní město Boston.²⁷ Do kolonie, pro niž se ujal indiánské jméno Massachusetts a v jejímž čele v úřadu guvernéra nadlouho stanul John Winthrop, zpočátku proudilo nevídané množství přistěhovalců. Do počátku puritánské revoluce v roce 1640 vypudila vláda Karla I. a arcibiskupa Lauda do Nové Anglie kolem 20 000 lidí. Zanícených puritánů byla ovšem jen malá část, snad ne víc než čtvrtina. Ostatní, kteří emigrovali z nejrůznějších příčin, se sice dobrovolně podvolili puritánské představě ideální společnosti, avšak zároveň si hodlali podržet všechna tradiční práva, o něž je doma připravila královská autokracie: širokou místní samosprávu, pravidelně volený parlament, řádné zastoupení.

Již v roce 1632 si tzv. *daňovou revoltu* osadníci vymohli, aby finanční břemena schvalovali volení zástupci osad ve sněmovně, nikoli hrstka bohatých akcionářů z magistrátu. Právoplatným voličem (a také poslancem koloniálního parlamentu) se sice mohl stát pouze přísně prozkoušený puritán, zvaný „svatý“, avšak svatost byla kategorií mravní, nikoli majetkovou či rodovou, a mohl jí tedy dosáhnout

---

²⁷ RAKOVÁ, S., OPATRŇY, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

každý příkladným životem. Od roku 1644 zasedal parlament v Bostonu jako dvoukomorový, sněmovna a magistrát, jenž vykonával také správní a apelační funkci, jednaly a hlasovaly odděleně.

Systém samosprávy byl dovršen institucí tzv. městských shromáždění, veřejných obecních schůzí, na nichž mohl každý, včetně sluhů a žen, vyslovit svůj názor, uplatnit kritiku. Aby bylo pro náročný kolonizační úkol vytvořeno náležité právní prostředí, přijala sněmovna nejprve v roce 1641 závazný právní řád nazvaný *Soubor práv* a poté v roce 1648 *Knihu obecných zákonů a svobod*. Jednotlivé články kodifikovaly každodenní život obcí.

V roce 1635 se skupina farmářů, vedená duchovním Thomasem Hookerem, vypravila do údolí řeky Connecticut, aby zde uzavřením slavnostní dohody (covenant) vytvořila odštěpeneckou kolonii s prvními vesnicemi Windsor, Wethersfield a Hartford. Connecticutské *Základní články* z roku 1639, vymezující pravidla volebního systému, pravomoci úřadů a zásady soudní ochrany, jsou považovány za první americkou ústavu. Zatímco osadníky Connecticutu lákala spíše výhodná obchodní poloha nového místa, kazatel Roger Williams opustil Boston rozčarován z puritánských církevních i světských praktik.²⁸

V roce 1636 zakoupil od domorodých Narragansettů půdu a se svými stoupenci založil osadu Providence, jež proslula náboženskou tolerancí. Na rozdíl od Anne Hutchinsonové, jež se novou kolonií založit nepodařilo.

V roce 1644 získala Providence (od 1660 zvaná Rhode Island), moudře vedená Rogerem Williamsem, obdržela řádnou zakládací listinu a v roce 1647 se její čtyři města dohodla na vytvoření společné vlády v čele s parlamentem a guvernérem. V roce 1662 se synovi Johna Winthropa podařilo získat královskou chartu také pro Connecticut. Poslední výhonek puritánských nespokojenců, obchodní přístav New Haven, založili v roce 1638 obzvláště ortodoxní stoupenci kazatele Johna Davenporta, kteří opovrhovali bostonskou vlažností ve víře, ovšem převzali ústavní model s dvoukomorovým parlamentem.

Od roku 1643 se zástupci Massachusetts, Connecticutu, Plymouthu a New Havenu pravidelně. Agenda Spojených novoanglických kolonií, pevné a věčné ligy přátelství na obranu a výboj, se řídila články tzv. Články konfederace, které s odvoláním na národní a náboženskou jednotu zavazovaly členy k vzájemné

---

²⁸ RAKOVÁ, S., OPATRŇÝ, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

vojenské pomoci (důvodem byl strach z obklíčení tzv. lidmi mnoha národů a divných jazyků). V roce 1650 se lize podařilo tzv. Hartfordskou smlouvou dosáhnout stanovení hraniční linie s Novým Nizozemím, plán společného útoku na tuto holandskou kolonii za anglo-holandské války roku 1652 však ztroskotal na nezájmu Bostonu. Až do indiánského povstání 1675 se pak liga věnovala mírumilovnému působení mezi indiánskými kmeny, distribucí darů a zásilek dobročinných společností a dozoru nad misemi.²⁹

3. První fáze samostatného státu

Mezi uvedenými třinácti koloniemi se postupně vytvořily značné rozdíly. Severní kolonie rozvíjely průmysl a farmářské zemědělství, založené na kapitalistickém výrobním způsobu, jižní kolonie charakterizovaly velké plantáže (bavlna, tabák), využívající práce černých otroků dovážených z Afriky. Ve střední skupině kolonií se oba výrobní způsoby prolínaly, převládal však nájem půdy přistěhovalcům.

Tragickou stránkou budování kolonií se stal vztah nových osadníků k původním obyvatelům. Indiáni byli ze své půdy násilně vyháňeni a jejich odpor byl trestán genocidou celých kmenů. V anglofrancouzské válce o kolonie, která vypukla již v roce 1754, tedy o dva roky dříve než na evropském bojišti, bojovala většina indiánských kmenů na straně Francouzů a pokračovala v odporu i po jejich porážce. Legendární náčelník Pontiac sjednotil v boji řadu kmenů a vzdoroval anglické přesile až do roku 1766. Všechny smlouvy, které Angličané s Indiány uzavřeli, byly dříve či později porušeny. Typickým příkladem je tzv. quebecký zákon z roku 1774, kterým je všechna země na západ od Alleghanského pohoří prohlášena za majetek Indiánů.

Další stinnou stránkou kolonizace byl dovoz černých otroků z Afriky. Většina otroků byla soustředěna v jižních oblastech, kde pracovali v nelidských podmínkách na tabákových a bavlníkových plantážích.

V severních státech se otrokářský systém nerozšířil.³⁰

---

²⁹ RAKOVÁ, S., OPATRNÝ, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.

³⁰ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

3.1. Válka za nezávislost

Kolonie si postupně vytvářely samosprávu a autonomní legislativu a jejich svazek s metropolí se začal uvolňovat. Bylo to především důsledkem kapitalistické cesty jejich rozvoje (na rozdíl od sousední Kanady, kde byly nastoleny feudální poměry). Obavy z rostoucí ekonomické síly kolonií a z nebezpečí konkurence vedly mateřskou zemi k administrativním zásahům (omezování výroby a obchodu se třetími zeměmi, zavádění cel a kolkovného). Kolonie odpověděly bojkotem anglického zboží a různými formami protestů.³¹

Konflikt se vyhrotil, když anglický parlament přijal roku 1733 zvláštní zákon o čaji. Zvýšeným clem na čaj, vyváženým do kolonií, chtěla anglická vláda vyřešit momentální krizi Východoindické společnosti, která měla v prodeji čaje výsadní postavení. Z protestu proti zákonu zorganizovali bostonští osadníci přepadení první lodi s čajem a svržení celého nákladu do moře. (tento konflikt vešel do dějin jako tzv. Bostonský čajový dýchánek - Boston tea party nebo též Bostonské pití čaje). Parlament na to přijal nová represivní opatření, dal uzavřít bostonský přístav, zrušil ústavu kolonie Massachusetts a vyhlásil stanné právo.³²

První kontinentální kongres, který se sešel roku 1774 ve Filadelfii, zaslal králi Jiřímu III. petici s prosbou o zrušení omezování obchodu a zavádění daní jen se souhlasem kolonií. Tato snaha o kompromis byla odmítnuta a již 19. dubna 1775 začala střetnutím u Concordu v Lexingtonu válka za nezávislost. V čele odboje stál George Washington (1732 - 1799), jako představitel liberálního křídla a Thomas Jefferson (1743 - 1826) reprezentující demokratické křídlo. Část kolonistů (tzv. Rojalisté) však podporovala metropoli, takže revoluční válka za nezávislost se prolínala s válkou občanskou.

Druhý kontinentální kongres přijal ve Filadelfii dne 4. července 1776 *Deklaraci o nezávislosti* (Declaration of Independence, autor Th. Jefferson) a zvolil velitelem armády G. Washongtona, pozdějšího prvního prezidenta USA. Toto vyhlášení nezávislosti třinácti kolonií je oficiálně slaveno jako den vzniku Spojených států amerických (státní svátek).

---

³¹ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

³² NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

Slavné bitvy války za nezávislost vešly do národních dějin, k nejvýznamnějším patří vítězství u Sarantogy 17. října 1777, které posílilo prestiž Spojených států v zahraničí a pomohlo získat spojení Francie (od února 1778).

Prozatímní ústava byla pod názvem *Články konfederace* (Articles of Confederation) přijata v roce 1781 a ponechávala jednotlivým státům značnou autonomii. Za pomoci francouzských expedičních oddílů (velitel La Fayette) skončila válka za nezávislost kapitulací britské koloniální armády v říjnu roku 1781 a Versailleskou mírovou smlouvou ze září roku 1783 uznala Británie nezávislost svých bývalých kolonií se západní hranicí na řece Mississippi.

Definitivní ústava USA byla přijata po tuhém odporu antifederalistů 28. září 1787 a konstitovala federativní stát s rozsáhlou výkonnou pravomocí prezidenta, legislativa byla svěřena Kongresu a jurisdikce Nejvyššímu soudu. V roce 1791 bylo přijato deset doplňků k ústavě (Bill of Rights), které kodifikovaly buržoazně demokratické svobody (slova, tisku, shromažďovací, odluku církve od státu aj.). Tato ústava, s některými pozdějšími doplňky a úpravami je platná dodnes.³³

3.1.1. Otrokářství v koloniích

Otroctví bylo vedle vyhlazování Indiánů až do 19. století nejstinnější stránkou rozvoje severoamerického kapitalismu. První otroci v počtu asi 20 lidí byli dovezeni v roce 1619 do Virginie holandskou pirátskou lodí a vyměněni za tabák. Zpočátku žili v podobném postavení jako smluvní čeleď, roku 1662 však virginská sněmovna uzákonila otroctví jako dědičný stav a charakterizovala otroka jako zboží. S rozvojem plantážnické velkovýroby na Jihu od konce 17. století jejich počet prudce rostl. Byli využíváni k pěstování tabáku, rýže a indiga, od přelomu 18. a 19. století pak hlavně bavlny, neboť velké plantáže od rozlohy 20 000 ha, které zabíraly většinu obdělávané půdy, vyžadovaly množství pracovních sil, roku 1710 bylo v koloniích již 50 000 otroků, roku 1770 již 462 000 otroků.

Obchod s otroky byl mimořádně výnosný, a když byl na konci 17. století zrušen monopol Anglické královské africké společnosti na obchod s otroky, ujaly se tohoto obchodu různé soukromé společnosti anglické, americké a z jiných zemí,

---

³³ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

i jednotlivci. Jen Rhode Island měl roku 1770 pro obchod s otroky 150 lodí a baltimorská loď Venus získala z jedné cesty do Afriky 200 000 dolarů. Na západoafrickém pobřeží stál jeden černocho 100 galonů rumu v ceně 10 angl. liber, zatímco otroci byli prodáváni za 30-60 liber. Otroci byli z Afriky převáženi za nelidských podmínek, část jich za přepravy zahynula a stejně kruté byly jejich životní a pracovní podmínky na plantážích. Poněkud lépe se měli černoši pracující jako sluhové či řemeslníci. Na severu se otroctví neujalo, i když i v Bostonu, New Yorku a jinde vznikaly černé kapitály právě z obchodu s otroky. Největší trhy s otroky se konávaly v Charlestonu. Před revolucí představovali otroci ve Virginii polovinu obyvatelstva, v Marylandu třetinu a v jižní Karolíně dokonce dvojnásobně převyšovali bílé obyvatele.

Surové chování nutilo otroky k častým vzpourám nebo útěku, nehledě na tresty smrti, které jim za tyto činy hrozily. Uprchlí černoši vytvářeli v neosídlených západních oblastech tajné osady. Do konce 19. století propuklo v koloniích přes padesát otrockých vzpour (v letech 1678 - 1690 v Karolínách, roku 1763 v Bostonu, roku 1712 bylo 21 černochoů popraveno pro údajnou vzpuru v New Yorku atd.).

Nelidské postavení otroků na Jihu se po desetiletí příliš neměnilo. To, co napsal T. Aburey ve svém cestopise z roku 1789, platilo i o půl století později: „Otroci jsou zburcováni za svítání a okamžitě vyvedeni na pole, kde vykonávají bez jakékoliv přestávky až do poledne nejtěžší práce. V poledne jdou k obědu, ale zřídka kdy mají na jídlo alespoň hodinu volna. Po jídle se vracejí k práci na poli a končí až za večerního šera, člověk by si myslel, že aspoň teď už končí denní práce těchto ubohých tvorů. Nikoli však. Musí odejít do plantážnických dílen, kde každý z otroků má přiděleno určité množství tabákových rostlin, které musí zbavit listů, tato práce jim opět zabere několik hodin. Nebo musí oloupat určité množství kukuřice, a neučiní-li to, jsou ráno přivázáni ke kůlu a zbičováni.“³⁴

---

³⁴ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

2.2.3. Územní expanze a vnitřní kolonizace

Otrokářství v jižních státech zůstalo zachováno, pokračovala expanze západním směrem a s ní genocida Indiánů. V roce 1803 získaly USA od napoleonské Francie za 15 mil. USD území Louisiany o rozloze 2,3 mil. km², jež se rozkládalo na pravém břehu Mississippi od dnešního státu Louisiana na jihu až po Montanu na hranicích s Kanadou. Území USA se zatím zdvojnásobilo a novou západní hranici vytvořily Skalisté hory. Během napoleonských válek se prudce zhoršily vztahy mezi USA a Velkou Británií, neboť britská námořní blokáda přerušila obchodní styky s Evropou, zejména s Francií. V letech 1812 - 1814 došlo k válce, v níž se američtí expanzionisté snažili o anexi Kanady a britská vojska naopak o obnovení koloniální nadvlády. Mírová smlouva potvrdila nezávislost USA a otevřela cestu k další expanzi. Již v roce 1818 odstoupila V. Británie území v oblasti Velkých jezer až k 49. rovnoběžce a v roce 1819 bylo Španělsko donuceno k odstoupení Floridy za náhradu pouhých 5 mil. USD.

Ve vnitropolitickém vývoji zatím sílilo napětí mezi jižními otrokářskými státy a severními státy, v nichž bylo otroctví zrušeno. Vznikaly spory zejména o charakter nově vznikajících států. Roku 1802 bylo dosaženo tzv. missourijského kompromisu, když bylo dohodnuto, že napříště bude zachována rovnováha v počtu nově přijímaných států. Již roku 1823 byla vyhlášena tzv. Monroeova doktrina (pod heslem: Amerika Američanům), jež se postupně stávala nástrojem hegemonie USA na celém americkém kontinentu.

Další územní expanze USA pokračovala anexí Texasu v roce 1845 a dobovačnou válkou s Mexikem v letech 1846-1848, kdy bylo získáno území o rozloze 1,4 miliónů km², na němž se nyní rozkládají státy Kalifornie, Nevada, Utah, Arizona, Colorado a Nové Mexiko. Mexiku byla poskytnuta naprosto neodpovídající náhrada 15 mil USD. Rozšiřování území na úkor Mexika bylo dokončeno roku 1853, kdy bylo za 5 mil. USD získáno území mezi řekami Colorado a Rio Grande (tzv. Gatsenova koupě). Na severozápadě byla připojením části Oregonu, odstoupeného Velkou Británií, posunuta roku 1846 hranice USA na 49. rovnoběžku.

Tato (pionýrská) etapa vnitřní kolonizace Západu, která doznívala až do konce 19. století, významně ovlivnila celé národní dějiny. Kromě obrovského

ekonomického přínosu byla také výrazně obohacena vznikající svébytná americká kultura, zvláště v oblasti hudby a literatury.³⁵

4. Občanská válka

Hlavní zvláštností amerického kapitalismu v první polovině 19. století byla existence dvou různých sociálně ekonomických systémů. Proti průmyslovému a farmářskému Severu stál otrokářsko-plantážnický Jih. Ekonomickou moc jižních států představovala bavlna, sklízená otroky na velkých plantážích, která v 50. letech dosahovala už ročního objemu 2 mil. liber. Bavlna tvořila polovinu hodnoty celkového vývozu USA, a protože byla ze 4/5 exportována do Anglie, zůstávaly jižní státy v mnohem těsnějším hospodářském spojení s bývalou mateřskou zemí než se severními státy Unie. Teritoriální rozvoj USA a získávání nových území na západě vytvářely příznivé podmínky pro extenzivní rozvoj plantážnictví. Posun plantáží do západních panenských oblastí byl nezbytný také proto, že tabák a bavlna rychle vyčerpávaly půdu.

V otrokářských státech žilo kolem 4 mil. černochů. Přes zákaz bylo až do občanské války dováženo z Afriky a Západní Indie 25 000 otroků ročně, a přitom organizačním centrem tohoto podloudnictví byl New York. Ceny jednoho otroka v roce 1800 činila 500 dolarů, do roku 1860 vzrostla na 1800 dolarů, náklady na udržování otroků však činily pouze 20 dolarů ročně.

Společnost v jižních státech byla však podobně jako na Severu diferenciovaná, z bělochů byla s otrockým systémem bezprostředně spojena jen jedna čtvrtina obyvatelstva. Vedle otroků se rozvíjela i vrstva svobodných černochů, kterých před občanskou válkou žilo (ovšem v bezprávném politickém postavení) na Jihu čtvrt miliónu. Legálně získávali svobodu vykoupením nebo propuštěním, například na základě vlastníkovy závěti.

V obou sociálně ekonomických systémech se přirozeně projevovala snaha dosáhnout co nejrozsáhlejšího vlivu na všechny oblasti politiky Unie. Všechny třídy a vrstvy severoamerické společnosti pociťovaly své hmotné sepětí s jedním či druhým systémem a usilovaly o jeho převahu.

---

³⁵ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

V celostátním měřítku se tento fakt projevil při vznikání a přijímání nových států do Unie, protože zde šlo o otázku zásadního významu: Převahu toho či onoho systému v Kongresu Spojených států. V roce 1819 požádal o přijetí nově konstituovaný otrokářský stát Missouri. Po jeho přijetí by však ve sněmovně států nastala převaha otrokářů. V roce 1820 bylo proto dohodnuto kompromisní řešení, podle něhož měly mít oba systémy v Senátu paritní zastoupení. Proto byl jako podmínka pro přijetí Missouri přijat i stát Maine, utvořený odtržením od New Hampshiru, takže byla uchována rovnováha 11:11. Missourýský kompromis dále stanovil a přikazoval i vracení otroků uprchlých na Sever původním majitelům. Kompromis byl fakticky vítězstvím otrokářů, kteří tak pro svou expanzi získali nové rozsáhlé prostory.³⁶

Ideologem nového otrokářství v tomto období se stal senátor J. C. Calhoun, který hájil otrokářský systém hospodářskými a sociálními důvody. Tvrdil, že vykořisťování práce kapitálem je nezměnitelným jevem v každé společnosti a že rostoucí populace, tedy nabídka pracovních sil, snižuje mzdy až na hranici hladu. Podnikatel má tedy převzít odpovědnost za blaho dělníka i jeho rodiny, ale zároveň s tím i právo s dělníkem a jeho rodinou volně disponovat. Otroctví je pak prý nejlepší způsob jak předejít rasové válce.

4.2. Průběh občanské války

Dne 20. prosince 1860 se od Unie odtrhla Jižní Karolína, do února 1861 Alabama, Mississippi, Florida, Georgia, Louisiana a Texas, brzy po zahájení občanské války ještě Virginie, Arkansas, Severní Karolína a Tennessee, území těchto 11 států představovalo zhruba 40 % území USA. Ještě před Lincolnovým nástupem do prezidentského úřadu se 4. února 1861 v Montgomery v Alabamě sešli představitelé separatistických států a vytvořili Konfederaci v čele s velkoplantážníkem Jeffersonem Davisem jako prezidentem.

Konfederace, vědoma si některých svých dočasných výhod, zahájila přípravu na vojenské vystoupení proti federální vládě. Dne 13. října 1861 zaútočilo 7000 jižanů na nespočetnou posádku federální pevnosti Fort Sumter, která střežila záliv s přístupem k Charlestonu, hlavnímu městu Jižní Karolíny. V severních státech

---

³⁶ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

zavládla všeobecná nálada pro zákrok proti vzbouřencům, proto 15. dubna 1861 Lincoln povolal 75 000 dobrovolníků, a tím občanská válka propukla naplno.³⁷

Cílem odtržených států Konfederace bylo rozšíření otroctví na 4/5 území USA, mezi politickými vůdci Jihu však nechyběly ani extrémní cíle- vytvořit obrovskou otrokářskou republiku zahrnující i Mexiko a jihoamerické státy. Státy konfederace měly 9 mil. obyvatel, z toho 4 mil. otroků, a při zahájení války postavili do zbraně 1,3 mil. mužů. Nový režim však neměl masovou sociální základnu. Majitelů otroků bylo kolem 300 000, ale představovali společnost značně diferencovanou, neboť jen 4000 rodin pobíralo v roce 1850 ¾ veškerého důchodu za vývoz bavlny. Výhody Jihu ze začátku války spočívaly především v dokonalé vojenské organizaci. Důstojnický sbor USA pocházel většinou z jižních států, kde také existovala silná vojenská tradice. Všichni muži v plantážnických rodinách uměli zacházet se zbraněmi a byli vynikajícími jezdci. Lincolnův předchůdce, prezident Buchanan, budoval v jižních státech vojenské arzenály a zásoboval tak předem Jih zbraněmi. Nemalý význam měla i morální a materiální pomoc, kterou jižní státy dostávaly alespoň ze začátku války od Francie a Anglie, nehledě na to, že v první fázi konfliktu vůdcové Konfederace dokonce věřili v jejich vojenskou intervenci. Lincolnově federální vládě zůstalo věrno 23 států z celkového počtu 34 s 22 mil. obyvatel. Armáda se musela budovat takřka od základů, během války do ní vstoupilo 2,9 mil. mužů. Státy severu měly proti Jihu převahu hospodářskou. Z celkové sumy národního majetku 10 miliard dolarů bylo na Severu 69%.

Státy Jihu těžily jen 3% železné rudy a 8% uhlí a jejich nejrozsáhlejší výrobní odvětví- textilnictví pracovalo s 300 000 vřeteny, což bylo pouze 6% z jejich celkového počtu v USA. I hustota železniční sítě byla na Severu dvakrát větší než na Jihu. Federální vláda měla všeobecnou podporu širokých mas, farmářů i dělnictva.

Zatímco cílem vzbouřených států bylo zpočátku rozšíření otroctví na další území, cílem Unie bylo při vzniku války především obnovit politickou jednotu, zajistit podmínky pro rozvoj kapitalismu omezením otroctví do existujících teritoriálních hranic.

---

³⁷ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

O tom, že vůdcové republikánů ještě před útokem na Ford Summer věřili v diplomatické řešení sporu, svědčilo, že Unie měla k dispozici jen třináctitisícovou armádu, dislokovanou většinou na západní hranici USA. Až při vypuknutí války začal spěšný výcvik dobrovolníků, kteří byli přijímáni původně jen na tříměsíční termín. To vedlo jižní státy k domněnku, že své počáteční vojenské převahy využijí k rychlému vítězství.³⁸

První bitva, dne 21. července 1861 u městečka Manassau, 40 km od Washingtonu, přinesla vojskům Unie, kterým velel generál Mac Dowell, těžkou porážku, po které dobrovolníci v panice prchli do hlavního města. Radikální křídlo republikánské strany za této situace naléhalo na upevnění armády, odstranění zrádců z vedoucích míst a mobilizaci všech hospodářských zdrojů.

Kongres 25. července skutečně vyhlásil rozsáhlý nábor 500 000 dobrovolníků a provedl změny ve vedení armády. Zákony proti vzbouřencům hovořily o konfiskacích majetku a otroků, byly však uplatňovány velmi nedůsledně. Začátkem roku 1862 vypsala Lincolnova vláda válečnou půjčku 250 mil. dolarů.

Na podzim roku 1861, kdy probíhaly boje hlavně v západní Virginii, Missouri a Kentucky, dosáhla severní vojska částečných úspěchů. V prosinci měla už armáda Severu 640 000 dobrovolníků vedle 20 000 vojáků pravidelné armády. Vrchním velitelem byl jmenován představitel kompromisní buržoazie generál McClellan, i když už předtím utrpěl fiasko při ofenzivě v oblasti Washintonu (Ball's Bluff). Velká buržoazie si zpočátku nepřála, aby válka nabyla celonárodního charakteru a obávala se také změny postoje států na válečné hranici (Marylandu, Delaware, Kentucky a Missouri).

McClellan vypracoval válečný plán Anaconda, kterým mělo být docíleno obchvatu vzbouřenců, ale váhal s jeho realizací. Proto pod tlakem veřejného mínění musel dát v lednu 1862 rozkaz k útoku na všech frontách sám Lincoln. Ani prezident však tehdy ještě nepřijal strategickou koncepci revoluční války, která vyvrcholila demokratickou agrární reformou a zrušením nevolnictví.

Unie zatočila počátkem roku 1862 třemi armádami, Grantovou v údolí Mississippi, Butlerovou s úkolem obsadit New Orleans, a McClallanovou s největšími silami Unie, která měla dobýt Richmond, hlavní město vzbouřenců. Generál Grant postupoval velmi úspěšně, dobyl pevnosti Henry, Donelson město

---

³⁸ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

New Madrid. V jeho armádě bojovalo mnoho evropských imigrantů s vojenskými zkušenostmi z let 1848-1849 a s vynikající disciplínou. Butler, podporovaný loďstvem admirála Farraguta, obsadil v dubnu 1862 z moře New Orleans, spojil se s Grantem a oddělil tak západní území konfederace. Na hlavní frontě byl však McClellan dvakrát poražen vynikajícím jižním generálem Robertem Leem a v srpnu vojska Unie jen s námahou hájila Washington.

Evropské mocnosti zatím využily občanské války k posílení koloniálních pozic v Latinské Americe. Španělé obsadili v roce 1861 černošskou republiku San Domingo a stejně tak v rozporu s Monroeovou doktrínou Anglie, Francie a Španělsko v prosinci 1861 - lednu 1862 zahájily intervenci v Mexiku. Po Grantově a Butlerově vítězství na západní a jižní frontě však Anglie se Španělskem svá vojska opět z Mexika odvolaly.³⁹

Britská vláda sice projevovala podobně jako Francie vzbouřeným státům otevřeně sympatie, ale protože nedůvěřovala vojenskému potenciálu Jihu, vyhlásila neutralitu. Přijetí Deklarace o neutralitě však prakticky znamenalo, že Anglie uznává vzbouřený Jih za válčící stát. Anglie s Francií přitom podporovaly Konfederaci nezakrytě tím, že pro ni budovaly a vyzbrojovaly válečné lodě, nebo tím, že uzavřely se Španělskem dohodu o intervenci v Mexiku. Došlo dokonce k incidentu hrozícímu válkou mezi Unií a Británií, když americká válečná loď zadržela anglický parník Trent a zatkla dva diplomaty Konfederace na této lodi. Od války odradilo britskou vládu především veřejné mínění, početné akce dělnictva, které odmítaly podporu otrokářům. Postoj anglických dělníků byl obdivuhodný, protože blokáda jižního pobřeží USA loďstvem Unie znemožnila vývoz bavlny do Anglie a část anglického proletariátu přišla o práci. Z evropských mocností jedině Rusko zachovávalo za občanské války s Lincolnovou vládou přátelské vztahy.

Pro jednotlivé třídy Severu měla válka rozdílné důsledky. Farmáři a proletáři odcházeli do armády, jen dělníků obléklo uniformu asi 750 000. Dělnické pluky byly zásluhou podílu odborových organizací budovány ze začátku podle profesí. Vojenské jednotky se organizovaly také podle národnosti imigrantů. Mnoho pluků bylo sestaveno z Němců, kteří se vyznamenali především v Missouri a v Arkansasu, vznikla i polská legie, Garibaldiho garda, irské jednotky, na pomoc

---

³⁹ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

Unii přišlo i 400 Kanad'anů. Významných funkcí v armádě dosáhli také mnozí socialističtí vůdcové.

Na straně Severu bojovalo i na 600 Čechů a Slováků, jejichž středisky za války byly zejména Chicago, Milwaukee a Racine ve Wisconsinu, kde vycházel i první list Slovan Amerikánský. V Chicagu se utvořila česká střelecká setnina vedená Slovákem Michaloczým a Češi byli i příslušníky tělesné stráže generála Shermana.

Zatímco životní úroveň pracujících v důsledku prudkého růstu cen za války klesala, značná část buržoazie, jako vojenští dodavatelé, na válce bohatla, např. několikerým zvýšením cel, která dosáhla výše až 47% hodnoty dodávaného zboží. Kapitalisté upisovali státní půjčku za 12% úrok. Navíc se buržoazie netýkala vojenská povinnost. Zákon o všeobecné branné povinnosti byl vydán až v březnu 1863, přitom se vztahoval na muže od 20-45 let a vyjímal z vojenské služby ty, kdož složili 300 dolarů, nebo za sebe našli náhradníky.⁴⁰

V polovině roku 1862 nabyli v Unii převahy stoupenci radikálního postupu ve válce, protože McClellanovy porážky hrozily zánikem samé unie. Potřebu přechodu k revoluční válce a zrušení otroctví pochopil i prezident Lincoln.

Finanční potřeby si vynutily v létě 1862 zdanění továren, obchodů a svobodných povolání. Rozhodujícím opatřením pro přechod k revoluční válce byl však zákon o usedlostech z 20. května 1862. Tento zákon zamezoval rozvoji otroctví do šíře. Pod nátlakem abolicionistů byl pak 1. ledna 1863 vyhlášen neméně významný zákon o zrušení otroctví ve vzbouřených státech bez náhrady, i když osvobození otroci neobdrželi ani půdu, ani občanská a politická práva.

Zákon byl významným mezníkem v občanské válce, neboť vyjádřil její revoluční charakter a nejen posílil Unii vojensky (kromě jiného i tím, že osvobození otroci odcházeli do armády Severu), nýbrž i získal pro Sever jednoznačně širokou demokratickou veřejnost Evropy, což definitivně zabránilo diplomatickému uznání Konfederace anglickou a francouzskou vládou.

Na jaře 1863 dosáhla armáda Jihu vedená generály Leem a Jacksonem v nekolikadenní bitvě u Chancellorsvillu, kde padlo 30 000 lidí, posledního vítězství. Přes prudký postup na sever se jí podařilo dobýt Washingtonu a v létě 1863 přešla Unie do protiofenzívy. Lee byl poražen u Gettysburgu a fronta

---

⁴⁰ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

se přenesla na jih do Virginie, zatímco současně Grant dobyl poslední opěrný bod Jižanů na Mississippi Vickburg, kde konfederovaní ztratili 30 000 vojáků.

V roce 1864 byl novým vrchním velitelem unie jmenován Ulysses Grant, který přijal plán rozdělit území Jihu dobytím Georgie. V otrokářských státech se zatím podstatně zhoršila zásobovací situace, nedostávalo se surovin, zbraní a vůbec všech potřebných zásob. Bavlna ležela na polích nebo ve skladech. Na půl milionu otroků uprchlo na Sever. Za této situace zahájil v květnu generál William Sherman rychlý postup přes Georgii k Atlantiku, který jeho statisícová armáda dokončila v září dobytím Atlantidy. Shermanovo tažení k moři se stalo dokladem ničivosti občanské války, když při něm armáda zničila v pruhu širokém 100 km všechny zásoby a komunikace, zvláště pak celé bohaté údolí Shenandoah. Současně postupoval Grant na střední frontě.⁴¹

Přes kritickou situaci však vedla Konfederace válku dále, protože počítala s možným vítězstvím demokratů v prezidentských volbách v listopadu 1864 a tím i s možností příznivého míru. Demokraté kandidovali McClellana. Lincoln, který však přes některé kritické výhrady získal podporu radikálních republikánů, zvítězil ziskem 2,2 mil. hlasů ze 4,1 mil. Lincolnovi napomohlo i pokračující vítězné tažení Shermanovo, který koncem roku 1864 dobyl Savannah s bohatými zásobami 25 000 žoků s bavlnou. Počátkem roku 1865 postupoval Sherman už úspěšně k severu, v únoru dobyl Columbus, hlavní město Jižní Karolíny, pak Charleston a další centra. To uvolnilo prostor i hlavní armádě generála Granta, který 3. dubna obsadil Richmond a 9. dubna přijal konečnou kapitulaci generála Leea a Appomattoxu.

Dne 14. dubna 1865, když byla opět vztyčena vlajka Unie nad Fort Sumter, byl zavražděn při slavnostním divadelním představení prezident Abraham Lincoln. Tento atentát byl symbolem pozdějšího teroru, kterým otrokáři demonstrovali, že se nechtěli vzdát svého bývalého postavení.

Občanská válka měla pro účast a aktivitu širokých lidových mas Severu, jejímž výsledkem byla i demokratická pozemková reforma a zrušení otroctví, charakter buržoazně demokratické revoluce. Vedoucí úlohu měla průmyslová buržoazie severních států, kterou její hospodářské zájmy postavily proti instituci

---

⁴¹ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

otroctví. Hlavním ekonomickým výsledkem války bylo pak sjednocení vnitřního trhu.

Občanská válka však celou řadu závažných demokratických úkolů nedořešila, nebyly uskutečněny všechny požadované demokratické přeměny na Severu, zůstala diskriminace černošského obyvatelstva a plantážnická oligarchie na Jihu si uchovala svou moc alespoň v rámci jednotlivých států.⁴²

5. Restaurace státu

Občanská válka si vyžádala úděsných 620 000 životů. Za cenu rozvrácené ekonomiky a z valné části zničené krajiny Jihu mohl americký nacionalismus slavit triumf a asi čtyři miliony otroků se mohly těšit ze svobody. Před Severem stál nyní obtížný úkol: obnovit zpusťosený a zatrpklý Jih. Politici na Severu museli čelit změti složitých problémů: Mají být vůdcové Konfederace obviněni z vlastizrady? Jak se mají sestavovat nové vlády? Jak a na čí útraty má proběhnout ekonomická obnova Jihu? Co s osvobozenými otroky? Má jim být poskytnuta půda, společenská rovnoprávnost, vzdělání, volební práva? Řešení tak složitých otázek si žádalo pečlivou přípravu, jenže čelní politici neměli k dispozici ani kýžený dostatek času, ani výhodu kongresu.⁴³

Léta 1865-1877 byla v dějinách USA nazvána obdobím rekonstrukce státu, což fakticky znamenalo přestavbu Jihu v zájmu kapitalistického rozvoje země. Vítězstvím buržoazie severních států byla v celé Unii otevřena cesta prudkému rozvoji kapitalistických výrobních sil, rozšíření národního trhu. Válka sama změnila významně hospodářskou a sociálně politickou situaci USA. Na Severu došlo k prudkému vzrůstu průmyslové výroby (strojírenství) i zemědělství, když masový odchod farmářů do armády si vynutil hromadné použití zemědělských strojů.

V republikánské straně, která zůstávala po občanské válce u moci, se utvořilo dvojí pojetí rekonstrukce. Radikální křídlo, T. Stevens, Ch. Sumner a F. Douglas, mělo zpočátku převahu nad konzervativní částí strany. Celkově však republikáni

---

⁴² NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

⁴³ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

ztráceli sympatie dělnictva i farmářů, protože v zájmu buržoazie řešili poválečné ekonomické potíže tlakem na životní úroveň širokých mas. Proto se i postupně měnil charakter republikánské strany. Demokratická strana v jižních státech byla po válce zcela rozložena a zachránilo ji jen spojení s demokraty států severních.

Rekonstrukce, tak jak ji uskutečňoval Lincolnův nástupce Andrew Johnson, byla proto obrazem poválečného kompromisu. Jih musel uznat zrušení otroctví, zaplatit válečné dluhy, přijmout dočasně jmenované guvernéry a přísahat věrnost federální vládě. Johnson se vládnoucí třídě Jihu přiblížil tím, že v květnu roku 1865 vyhlásil všeobecnou amnestii. Takto rekonstruované jižní státy byly znovu přijímané jako rovnoprávné do Unie. Plantážníkům byly vráceny majetky zkonfiskované za války v celkové hodnotě 2 miliard dolarů.

V prosinci roku 1865 přijal Kongres 13. dodatek k ústavě o osvobození otroků. V roce 1868 pak byl přijat 14. dodatek k ústavě, který zakazoval přijímat vůdce Konfederace do státních úřadů a přiznával černočům hlasovací právo. v jižních státech však bylo toto právo podmiňováno téměř nesplnitelnými požadavky. V roce 1866 díky této politické koncepci vyhráli Republikáni parlamentní volby a získali tak 2/3 míst v Kongresu, což jim umožňovalo provádět rekonstrukci i jiná opatření bez ohledu na opozici demokratické strany.

První zákon roku 1867 rozdělil jižní státy na pět vojenských okruhů. Další tři zákony pak ustavovaly na Jihu režim vojenské diktatury. V letech 1868 - 1870 byly v jižních státech schváleny zvláštním hlasováním za účasti černočů nové buržoazně demokratické ústavy.⁴⁴

Tyto vlády provedly za několik let řadu pokrokových opatření, reorganizaci soudního a administrativního systému, podporu ekonomiky stavbou komunikací a velkými přídělky půdy železničním a důlním společnostem. Vlivem této reorganizace se černošská negramotnost snížila na 70 %.

Dalo by se říci, že těmito opatřeními byla rekonstrukce pokračováním občanské války, tedy druhou etapou buržoazně demokratické revoluce. Jako reakce na tuto vytvářeli bývalí otrokáři rasistické organizace. Roku 1866 vznikla první teroristická organizace zvaná Ku Klux Klan, jež se brzy vytvořila i v dalších státech. Vznikaly tzv. černé kodexy, podle kterých nesměli černoši v některých státech vlastnit ani pronajímat půdu a které nutily osvobozené černochoy přijímat

---

⁴⁴ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

práci u bývalého pána. Černé kodexy znemožňovaly černochem i svobodu pohybu a vyžadovaly speciální propustky při stěhování, zakazovaly mítinky a schůze. Zvláštní zákony o tuláctví dávaly pak prakticky nezaměstnané černochoy k plné dispozici plantážníků.

Jako odezva proti tomuto postupu vznikaly v jednotlivých státech tzv. národní konventy pořádané černochoy. První z nich, žádající půdu a neomezovaná politická práva, vznikl v Nashville v Tennessee už v roce 1865. Na celém území USA vznikaly v čele s hlavní národní radou New Yorku unionistické ligy již za války, za rekonstrukce pak vedly černošské politické hnutí. Jejich hlavním cílem bylo získání půdy.

Vláda prezidenta Johnsona skončila fiaskem, když jej radikální opozice pohnala před federální soud pro pohrdání Kongresem. Republikáni si tedy zvolili za kandidáta hrdinu občanské války generála Ulyseea Granta, což jim zajistilo vítězství v prezidentských volbách roku 1868. Po nástupu prezidenta Granta byl přijat zákon, že státní dluh musí být splácen zlatem, to vyhovovalo té části buržoazie, jež vlastnila státní obligace, nikoliv však maloburžoazním vrstvám, jež měly podle nového zákona splácet zlatem to, co si za války půjčily v méně výhodné měně (dolary - greenbacky). Masové hnutí donutilo vládu, aby se vzdala myšlenky na stažení greenbacků, dokonce za hospodářské krize roku 187, aby se pomohlo bankám a korporacím, přijal Kongres zákon o dalším vydávání těchto dolarů.

Poválečné ekonomické oživení s všestranným upevněním pozic severoamerické buržoazie vytvořilo příznivé podmínky pro mnohastranné podnikání s cílem co nejvyššího zisku. Nastala epocha spekulace, do které byli zapleteni i vysocí státní a političtí činitelé včetně prezidenta.⁴⁵

Korupce, která byla po celou dobu průvodním jevem amerického politického života, dosáhla po občanské válce vrcholu. Došlo k celé řadě rozsáhlých skandálů. Mnohé souvisely se železničními společnostmi, bohatnoucími bezohlednou spekulací. Zde proslul podnikatel Cornelius Vanderbilt, který založil první rodinu multimilionářů.

Roku 1870 došlo ke zlomu v dosavadním vývoji rekonstrukce státu. Plantážnická reakce, za podpory konzervativní buržoazie, přešla do protiútoků,

---

⁴⁵ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

využívajíc nerozhodnosti prezidenta Granta. V republikánské straně se zaktivovala pravice, která se roku 1872 oddělila jako liberální republikáni a za využití vlivných novin (Chicago Tribune, National, New York Evening Post) začala prosazovat zájmy reakční velkoburžoazie. Aby získali farmáře a střední vrstvy, kritizovali všeobecnou korupci. V prezidentské kampani se liberální republikáni otevřeně spojili s demokraty, jejich kandidát Horace Greeley však získal jen 66 hlasů oproti 272 hlasům Grantovým. Ale už v kongresových volbách roku 1874 získali nad republikány převahu ve Sněmovně reprezentantů. Postupně přebírali demokraté vládu z rukou republikánů v jednotlivých jižních státech (už roku 1869 v Tennessee a Virginii, roku 1870 v Severní Karolíně, roku 1877 v Louisianě a Jižní Karolíně). Demokraté dokázali rozbít jednotu pokrokového tábora, získali část farmářů a chudiny, využili toho, že černošské hnutí nenalezlo dostatečnou podporu u dělníků a farmářů severních států. Nejvíce však byly pokrokové síly na Jihu zasaženy benevolentností federální vlády, která nechala řídit Ku Klux Klan a podobné teroristické bandy.

Tento vývoj lze vysvětlit tak, že severní buržoazie, která získala v Unii moc, měla zájem na společném postupu s plantážníky proti dělnickému a farmářskému hnutí. Část republikánské buržoazie Severu proto považovala demokraty i liberální republikány za vhodné spojence, zejména když demokratická strana zburžoazněla. Nový poměr sil také ukázaly prezidentské volby roku 1876, kdy republikáni dosáhli vítězství svého kandidáta až dodatečným prověřením výsledného počtu hlasů a dohodou s demokraty, když jako protihodnotu odvolali federální vojska z Jižní Karolíny a Louisiany. Tím byla na celém Jihu obnovena politická moc demokratické strany a tím také definitivně skončilo období rekonstrukce.⁴⁶

5.1. Imperialismus

Po ukončení občanské války byly vytvořeny všechny předpoklady pro rychlý kapitalistický vývoj. Byla využívána bohatá surovinová základna, bouřlivě rostla průmyslová výroba ve všech odvětvích, farmářská hospodářství vybavená moderními stroji se stala základem tzv. americké cesty kapitalismu k zemědělství. K rozšíření vnitřního trhu napomohl rozvoj dopravy, zejména budování železnic.

---

⁴⁶ NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.

První transkontinentální magistrála (Union Pacific) byla dokončena již v roce 1869. Dalšího rozšíření území bylo dosaženo roku 1867 koupí Aljašky a Aleutských ostrovů od carského Ruska za 7,2 mil. dolarů.

Stoupl také počet obyvatelstva (z 38,5 mil. roku 1870 na 92 mil. do roku 1910), kromě přirozeného přírůstku na něm mělo podíl i masové přistěhovalectví z evropských zemí, zejména horníků a průmyslového dělnictva. Na dělnické hnutí měly vliv odbory. V letech 1872 - 1876 bylo v USA sídlo I. Internacionály. V boji za osmihodinový pracovní den byla 1. května 1886 zahájena v Chicagu generální stávkou, při které došlo k masakru a později k popravám dělnických vůdců. Ustavující sjezd II. Internacionály v roce 1889 vyhlásil na paměť těchto událostí 1. květen za mezinárodní svátek práce. Vedení nejsilnější odborové organizace, Americké federace práce (The American Federation of Labor, 1881) již od začátku představuje oportunistický směr. Nejvýznamnější levicovou odborovou organizací byli Průmysloví dělníci světa (Industrial Workers of the World).

V poslední třetině 19. století se hospodářství rozvíjelo rychlým tempem, již v roce 1894 byla předstižena v objemu průmyslové výroby Velká Británie. USA tak zaujaly první místo ve světě. Typický byl vysoký stupeň koncentrace výroby a kapitálu. Vznikají obří trusty, např. Rockefellerova Standard Oil Company (1870), Cargenie Steel Company (1892) atp., jež si brzy získaly ve svých odvětvích monopolní postavení. Tomuto vývoji měl zabránit tzv. Shermanův protitrustový zákon (1890), avšak nestalo se tak. Již na přelomu století kontrolovaly ekonomiku země dvě skupiny finančního kapitálu - Morganova (sdružená kolem investiční banky J. P. Morgan) a Rockefellerova (National City Bank).⁴⁷

Nástup imperialismu charakterizovaly zvýšené snahy o zahraniční expanzi. Byl získán ostrov Samoa (1889), strategicky významné Havajské souostroví (1893) a v roce 1898 vypukla španělsko - americká válka, první z řady imperialistických válek o znovurozdělení světa. Byly anektovány Filipíny, Guam a Portoriko, do sféry vlivu USA se dostala Kuba a všechny středoamerické republiky. V roce 1903 byl USA zorganizován převrat v Panamě a okupováno pásmo průplavu. Prezident Theodor Roosevelt proklamoval v latinskoamerických zemích otevřenou vojenskou intervenci (tzv. politika silného klacku - Big Stick Policy) jako oficiální výklad Monroeovy doktriny. Další oblastí zájmu byl Dálný východ a oblast Tichého oceánu. V Číně se střetly americké zájmy s již vybudovanými

---

⁴⁷ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

pozicemi ostatních imperialistických zemí, proto byla prosazována tzv. politika otevřených dveří (Open Door Policy - 1899). Kromě evropských mocností se hlavním soupeřem USA v této oblasti stalo Japonsko.⁴⁸

6. USA v době světových válek

6. 1. USA v první světové válce

V srpnu 1914 vyhlásily USA neutralitu a využívaly situace k pronikání na zahraniční trhy dříve ovládané válčícími zeměmi. Válečné dodávky a zbrojení přineslo obrovský růst zisků monopolů.

Prezidentské volby v roce 1916 vyhrál opět Woodrow Wilson s heslem: „Zachránil nás od války“. Již v dubnu 1917 však v zájmu ochrany svých investic vstoupily USA do války po boku svých největších dlužníků - Velké Británie a Francie. Americké vojenské jednotky však na francouzské frontě významněji zasáhly až na jaře 1918.

Válečné cíle USA proklamoval Wilson v poselství Kongresu 8. ledna 1918 v tzv. čtrnácti bodech, v nichž reagoval rovněž na leninský Dekret o míru a požadavek sebeurčení národů. Výslovně však byla požadována samostatnost jen pro Belgii a Polsko, zatímco pro národy rakousko-uherské monarchie bylo počítáno pouze s autonomií.

První světová válka ve svých důsledcích ještě více prohloubila nerovnoměrný vývoj kapitalistického světa. USA se z dlužníka proměnily ve věřitele (koncem války činil dluh ostatních zemí již 17,5 mil. dolarů) a staly se hospodářským a finančním centrem kapitalistického světa. Soustředily 40% celosvětových zásob zlata a jejich podíl na světové průmyslové výrobě činil v roce 1920 47%.⁴⁹

Na pařížské mírové konferenci (1919 - 1920) se však americké delegaci nepodařilo řadu požadavků prosadit, takže Wilsonova zahraniční politika utrpěla porážku. Izolacionistická většina Senátu poté odmítla (v březnu 1920) ratifikovat Versailleskou mírovou smlouvu i členství USA v právě ustavené Společnosti národů.

⁴⁸ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

⁴⁹ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

Nehledě na oficiálně proklamovaný izolacionismus se však USA společně s dalšími imperialistickými zeměmi účastnily ozbrojené intervence proti sovětskému Rusku.⁵⁰

6.2. Velká hospodářská krize

Hospodářský vývoj USA prvních deset let po válce probíhal podstatně přívětivěji, než v ostatním světě. Byl zaznamenán růst dělnického hnutí, v odborech bylo již pět milionů organizovaných, probíhaly velké stávky. V roce 1921 se američtí komunisté sjednotili ve Stranu pracujících Ameriky.

Ve dvacátých letech se USA staly největším vývozcem kapitálu, vedle Latinské Ameriky a Kanady se soustředily především na Evropu a sehrály významnou roli v hospodářské stabilizaci Německa (Dawesův plán – 1924, Yongův plán – 1929). Cyklická krize, která vypukla v USA („černý pátek“ 29. října 1929 na newyorské burze), zasáhla celý kapitalistický svět a svou hloubkou a délkou trvání neměla obdoby. Objem průmyslové výroby klesl na 54%, nezaměstnanost postihla více než patnáct milionů lidí. Administrativní opatření prezidenta Herberta Hoovera byla bezvýsledná, zvýšení celního tarifu naopak ještě více ochromilo zahraniční obchod. V prezidentských volbách koncem roku 1932 zvítězil demokratický kandidát Franklin Delano Roosevelt, jenž prosadil rozsáhlý program hospodářských a sociálních reforem Nový úděl (New deal). Jeho podstatou byla snaha o překonání krize a stabilizaci kapitalismu cestou státních zásahů do ekonomiky země. Tyto zásahy teoreticky formuloval a později publikoval britský ekonom J. M. Keynes.⁵¹

Hlavními pilíři New Dealu byl zákon o obnově průmyslu (NIRA-National Industrial Recovery Act) a správa pro stabilizaci zemědělství (AAA, Agricultural Adjustment Administration). Zákon NIRA umožnil použít státních finančních zdrojů do výše 3,3 miliardy dolarů pro vytvoření nových pracovních příležitostí. V roce 1935 bylo uzákoněno sociální pojištění a na federálním základě byl vybudován systém starobního pojištění a podpor v nezaměstnanosti, rovněž se značně zvýšila odborová organizovanost založením Kongresu průmyslových organizací (CIO).⁵²

---

⁵⁰ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

⁵¹ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

⁵² MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

6. 3. USA v době druhé světové války

Ihned po vypuknutí války USA oficiálně vyhlásily (5. září 1939) neutralitu. Od 4. listopadu 1939, kdy byl schválen zákon „Cash and Carry“, se staly USA podle výroku prezidenta Roosevelta „arzenálem bojujících států“ a válka začala přinášet značné zisky. Pod vlivem vývoje situace v západní Evropě (zejména kapitulace Francie v červnu 1940) bylo v září 1940 prosazeno zavedení všeobecné branné povinnosti. V březnu 1941 byl přijat zákon o půjčce a pronájmu (Lend-Lease Act), který umožnil zvýšení materiální pomoci Velké Británii. Po napadení Sovětského svazu fašistickým Německem 22. června 1941 se vytvořily předpoklady pro vznik protifašistické koalice nového, národně osvobozenického charakteru. V srpnu 1941 vyhlásily USA a Velká Británie v tzv. Atlantické chartě společné principy vedení války a poválečného uspořádání světa, k nimž se v září připojil SSSR a dalších čtrnáct zemí.⁵³

Do přímých válečných akcí byly USA zataženy 7. prosince 1941 japonským útokem na námořní základnu Pearl Harbour na Havajských ostrovech. Současně začalo Japonsko útočit v celé oblasti Tichomoří a do poloviny roku 1942 byly okupovány Filipíny a většina tichomořských ostrovů. V červnu 1942 uzavřely USA dohodu se Sovětským svazem o zásadách společného boje proti fašistickým agresorům. Tak se v průběhu války postupně vytvářela široká protifašistická koalice v čele se SSSR, USA a Velkou Británií.

Po Rooseveltově smrti (12. 4. 1945) zastupoval USA nový prezident Harry S. Truman a již zde se začaly projevovat rozpory ohlašující rozpad protifašistické koalice.

Svržení atomových bomb na japonská města Hirošimu (6. srpna) a Nagasaki (9. srpna) zahájilo éru politiky USA z pozice síly. Druhá světová válka skončila kapitulací Japonska 2. září 1945.⁵⁴

---

⁵³ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

⁵⁴ MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.

7. USA v době Studené války

Naděje, že se poválečné spojení udrží i po válce, se ukázala jako pouhá iluze. Pragmatický Roosevelt se ale žádné takové iluzi neoddával. Očekával, že si velmoci budou chtít rozdělit sféry vlivu.

A tak se dne 25. 4. 1945, tedy dva týdny po Rooseveltově smrti a dva týdny před kapitulací Německa, sešli v San Francisku představitelé padesáti zemí, aby koncipovali Chartu Organizace spojených národů (OSN). Těchto padesát států plus Polsko se stalo členy organizace, přičemž přijetí dalších členů musely schválit dvě třetiny Valného shromáždění, které bylo jedním ze dvou největších orgánů založených Chartou. Zahrnovalo delegáty všech členských zemí, pořádalo pravidelná setkání, při nichž schvalovalo rozpočet, výroční zprávy jednotlivých výborů OSN a jmenovalo členy Rady bezpečnosti a dalších orgánů. Druhou velikou institucí OSN byla Rada bezpečnosti, která zasedala nepřetržitě a je odpovědná za udržování mezinárodní bezpečnosti a míru. Z jejích jedenácti členů je pět stálých – USA, Rusko, Velká Británie, Francie a Čína a šest volených na dvouleté období. Každý ze stálých členů může vetovat základní řešené otázky, nikoliv otázky procedurální.⁵⁵

7.1. Spory se sověty

První známky budoucích problémů mezi spojenci se objevily již na jaře 1945, kdy Rusko začalo ve státech střední Evropy dosazovat své vlády a tím rušilo jaltské sliby demokratických voleb. V dubnu Sověti dosadili premiéra v Rumunsku. Odpovědí na protesty proti těmto akcím byly stížnosti Sovětů, že Britové a Američané vedli jednání o německé kapitulaci v Itálii za zády Sovětského svazu.

V takovéhle atmosféře vstupoval Truman do Bílého domu. Pár dní před konferencí v San Francisku vyčetl Truman ve Washingtonu sovětskému ministru zahraničí Vlačoslavovi Michajloviči Molotovovi situaci v Polsku.⁵⁶

Ačkoliv Rusové souhlasili s umístěním britských a amerických pozorovatelů na územích podléhajících ruské správě, západní státy už nemohly Rusům zabránit,

---

⁵⁵ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

⁵⁶ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

aby se chopili moci, ani kdyby udržovaly svou vojenskou sílu neztenčenou. Přítomnost ruských vojsk zmařila úsilí nekomunistických politiků získat moc. Brzy byla politická opozice vyhnána, umlčena, popravena nebo uvězněna.

USA se stále těšily výlučnému vlastnictví atomových zbraní, a proto společně s Velkou Británií a Kanadou (partnery, kteří se podíleli na vývoji atomové pumy) navrhly v roce 1946 mezinárodní kontrolu atomové energie s cílem vytvořit Úřad pro mezinárodní atomový výzkum, který by měl monopol na jaderné látky a atomovou energii. Rusové v obavách, že tento úřad ovládnou západní velmoci, tento návrh v Radě bezpečnosti prostě vetovali a místo něj navrhli pozastavit výrobu a užití atomových bomb mimo zákon. Později sice přistoupili na právo mezinárodního dozoru, ale své veto zrušit odmítli.

Na počátku roku 1947 se vztahy se Sovětským svazem dále komplikovaly. Více než po roce vyjádřil Kennan (rada amerického velvyslanectví) ve Washingtonu své názory na způsob, jak jednat se Sověty v dlouhém článku, který obhajoval myšlenku boje proti ruským expanzním tendencím. Kennanova strategie zadržování pouze vytvářela pozadí k nové linii zahraniční politiky, pro kterou se americké vedení již rozhodlo. 12. března 1947 požádal prezident Truman Kongres o čtyři sta milionů dolarů na ekonomickou i vojensko pomoc Řecku a Turecku, na kterou již Velká Británie ekonomicky ani vojensky nestačila. Jeho projev vešel ve známost jako Trumanova doktrína. Kongres nakonec v květnu 1947 souhlasil a do roku 1950 program investoval 659 milionů dolarů. Trumanova doktrína však byla jen počátek boje, který pozdější vládní poradce nazval „studanou válkou“.⁵⁷

Na jaře roku 1947 oznámilo americké ministerstvo zahraničí Georgeovi C. Marshallovi, který v lednu převzal úřad po Byrnesovi, že Spojené státy podcenily šíři válečných škod a že pouze rozsáhlý program pomoci může státy západní Evropy ochránit před komunistickým převratem. Na konci května navrhl George Kennan plán, který Marshall předložil 5. června na slavnostní promoci na Harvardu. Marshall navrhl jednotnou ekonomickou pomoc všem evropským zemím včetně Ruska. V prosinci 1947 předložil Truman Kongresu svůj návrh Programu pro obnovu Evropy. Za dva měsíce zrušil komunistický puč v Československu poslední existující koaliční vládu střední Evropy. Což pobídlo Kongres k okamžitému odhlasování Marshallova plánu.

---

⁵⁷ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

V březnu 1948 podepsaly Velká Británie, Francie a státy Beneluxu padesátiletou smlouvu o vojenské a ekonomické spolupráci, tzv. bruselský pakt. 4. dubna 1949 podepsali diplomaté ve Washingtonu Severoatlantický pakt. Smlouva stvrzovala, že útok na jeden ze zúčastněných států bude považován za útok na všechny, a předpokládala vznik rady NATO, která může podle potřeby rozhodnout o dalších institucích.

Ve svém nástupním projevu Truman žádal, aby zahraniční politika spočívala na čtyřech pilířích: Spojených národech, Marshallově plánu, organizaci NATO a „smělém novém plánu“ technické výpomoci rozvojovým zemím světa, jakémsi globálním Marshallově plánu, který vešel ve známost prostě jako „čtvrtý bod“. Tento program pomoci poválečnému světu započal v roce 1950, jeho cíle však nebyly nikdy naplněny.⁵⁸

7.2. Čína

Čínští nacionalisté (Kuomintang) a Čankajšek bojovali s Mao Ce-tungem a s komunisty již od dvacátých let. Roku 1949 obsadili komunisté přístavní město Kanton a nacionalistická vláda utekla na ostrov Formosa, který přejmenovala na Tchaj-wan. Spojené státy vydaly na podporu nacionalistů dvě miliardy dolarů, ale bez užitku. Spojené státy uznaly v únoru 1950 Francií podporovaný režim císaře Bao Daje ve Vietnamu a brzy na to poskytly Francii pomoc v boji proti Ho Či Minovým vietnamským povstalcům. V září 1949 získala americká zpravodajská služba důkaz, že Sověti provedli atomový výbuch. Což dalo podnět k sestrojení vodíkové pumy, která je mnohem účinnější, než bomba použitá v Hirošimě.⁵⁹

7.3. Válka v Koreji

Ruské jednotky vstoupily do severní části Koreje a přijaly kapitulaci japonských jednotek rozmístěných nad osmatřicátou rovnoběžkou, americké jednotky učinily totéž směrem na jih od této dělicí čáry. Toto rozdělení začalo v roce 1945 jako dočasný stav, jenž se postupně změnil v trvalý. Koncem roku

---

⁵⁸ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

⁵⁹ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

1948 existovaly ve dvou částech země dva rozdílné režimy a americké okupační armády se stáhly. Slábnoucí postavení demobilizující americké armády přispělo k pocitu, že Jižní Korea je zranitelná. Severokorejské síly překročily 25. června 1950 hranice a obsadily poloostrov. Truman reagoval rázně. Mimořádné jednání Rady bezpečnosti Spojených národů rychle odsoudilo severokorejské „porušení míru“. 27. června vyzvala Rada členské státy OSN, aby poskytly Korejské republice pomoc nezbytnou k odražení útoku a k obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti v této oblasti. Do oblasti bylo vysláno 400 000 mužů, Rada rozhodla o jednotném velení a postavila do jeho čela generála MacArtura.

Válka skončila 27. července 1953 dosažením dohody po dlouhých dvou letech od začátku jednání roku 1951. Mezi tím předal Truman Bílý dům Dwightu D Eisenhowerovi. Protože ale nikdy nedošlo k žádné mírové konferenci, zůstala Korea rozdělena na dvě části, stejně jako Německo.⁶⁰

7.4. McCarthy

Počátkem roku 1950 se náhle vynořil republikánský senátor Joseph R. McCarthy, jež proslul jako zuřivý antikomunista. Pod vlivem jeho antikomunistické hysterie schválil Kongres v roce 1950 navzdory vetu prezidenta Trumana McCarranův zákon o vnitřní bezpečnosti. Který nutil komunistické a s nimi spřízněné organizace k registraci u generálního prokurátora. Cizinci, kteří byli příslušníky totalitních stran, měli zakázaný vstup do Spojených států.⁶¹

7.5. Válka ve Vietnamu

Konec druhé světové války s sebou přinesl mimo jiné také konec japonské okupace Indočíny. Ve Vietnamu se po válce chopili moci komunisté v čele s Ho Či Minem a v září 1945 vyhlásili Vietnamskou demokratickou republiku. První ze světových mocností, která se postavila proti tomu, byla Francie. Ta totiž chtěla obnovit svou vládu nad koloniemi v celé Indočíně. Francie tedy poslala do Vietnamu svá vojska, ta však po pěti letech bojů kapitulovala u Dien Bien Phu v květnu 1954.

---

⁶⁰ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

⁶¹ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

Následovala mezinárodní konference o Indočíně, která se konala v červenci 1954 v Ženevě. Tam byl Vietnam rozdělen sedmnáctou rovnoběžkou na severní a jižní část. V severním Vietnamu vládl Ho Či Min a jeho komunistický režim a na jihu vládl prezident Ngo Dinh Diem. Na přelomu let 1960 - 1961 byla v jižním Vietnamu založena Národní fronta osvobození Vietnamu a s ní i její úderné oddíly zvané Vietkong podporované Ho Či Minem.

Další válka ve Vietnamu začala jako rozhodný pokus Vietkongu o svržení vlády Jižního Vietnamu, v jehož pozadí stál komunistický Severní Vietnam snažící se o spojení celého Vietnamu pod komunistickou nadvládou. Guerilla, kterou začal Vietkong v Jižním Vietnamu, probíhala od roku 1959. Útoky pokračovaly a zesílily i v následujícím roce. Jelikož USA byly jednoznačně proti rozšiřování komunismu, roku 1961 americký prezident John F. Kennedy slíbil pomoci udržet nezávislost Jižního Vietnamu. V následujícím roce bylo ve Vietnamu již přes deset tisíc amerických vojáků.⁶²

Po incidentu v srpnu 1964, kdy severovietnamské hlídkové čluny zahájily palbu na americké lodě v Tonkinském zálivu, se Američané rozhodli rozpoutat válku s Vietkongem naplno. Od února 1965 začaly Spojené státy Americké bombardovat Severní Vietnam. Bombardování bylo vzápětí následováno vyloděním amerických jednotek v jižním Vietnamu (Da Nang) dne 6. března 1965, čímž lokální válka přerostla ve velký mezinárodní konflikt, v němž bylo nasazeno přes milion Američanů společně se stovkami amerických letadel, tanků, a ostatní výzbroje. Oficiálně se do Vietnamské války zapojilo na straně USA dalších čtyřicet států, které podporovaly Jižní Vietnam posláním bojových jednotek a zbraní, ale USA měly na tomto největší podíl. Proti Jižnímu Vietnamu byl kromě Severního Vietnamu také Sovětský svaz a komunistická Čínská lidová republika, která poskytla zbraně nejen Severnímu Vietnamu, ale také bojovým jednotkám Vietkongu.

Američané ve válce použili mnoho nových zbraní, např. bojové vznášedlo, laserem naváděné letecké pumy či rotační kanón s rychlostí střelby až 6 000 ran za minutu. Ve velké míře se též uplatnily bojové opancéřované vrtulníky. Vietkong

---

⁶² TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

používal jinou taktiku než Američané, totiž taktiku malých úderných oddílů, které měly za úkol vždy něco zničit a rychle poté zmizet.⁶³

Zpočátku měli tedy převahu Američané, ale Vietkong vedl jiný druh války, zdoluhavý, polopartyzánský způsob drobných nebo středních útoků, pastí na cestách, nášlapných min apod. Během celé války byl Vietkong zásobován ze severu po tzv. Ho Či Minově stezce. Postupem času, jak byla válka vedena, se proti ní také stavělo více a více Američanů, kteří považovali válku za nesmyslnou a nevyhratelnou, pořádali nejrůznější protesty po celých Spojených státech. I když USA měly jednoznačně technickou převahu, síly Vietkongu se postupem času zvětšovaly, protesty proti válce rostly. Válka se stále prodlužovala. Nakonec, ač stále tvrdě bojovali, Američané z Vietnamu po podepsání pařížské dohody roku 1973 odešli. Po dvou letech, kdy jihovietnamský prezident čelil severovietnamské armádě bez podpory Američanů, byl nakonec v dubnu 1975 dobyt Saigon a byl vytvořen jednotný Vietnam pod nadvládou komunistů.⁶⁴

7.6. Konec studené války

Bush dával najevo, že se otevřeně hlásí k diplomacii „velkého klacku“. Na počátku roku 1989 opustily vojenské síly Sovětského svazu území Afganistánu. 9. listopadu 1989 byl zbořen symbol studené války – berlínská zeď. Na sklonku roku 1989 vedli američtí vojáci v Panamě válku proti generálu Manuelu Noriegovi, jež byl mimo jiné po roce 1983 zapleten do obchodu s drogami. V prosinci 1989 jmenovalo Panamské národní shromáždění Noriega hlavou státu.⁶⁵

Prezident Bush dal příkaz k invazi do Panamy, s cílem zmocnit se Noriegy, aby mohl být souzen americkým soudem a zároveň ustanovit v Panamě vládu pod vedením opozičních vůdců, kteří byli zvoleni dříve ve volbách a jejichž výsledek Noriega již předtím v průběhu téhož rohu anuloval. Invaze byla úspěšná a Noriega byl v roce 1992 odsouzen na základě osmi případů vyděračství a distribuce drog.

Několik měsíců po těchto událostech se pozornost veřejnosti soustředila na východ díky dalšímu bývalému americkému chráněnci, iráckému diktátoru Sadámu

---

⁶³ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

⁶⁴ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

⁶⁵ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

Husajnovi, jehož armáda náhle napadla 2. srpna 1990 malého bohatého souseda Kuvajt. O deset let dříve napadl Írán, ve snaze získat nová území. Spojené státy a většina arabských zemí stranila Iráku, který představoval nárazník vůči Íránu, jenž v té době zadržoval americké rukojmí. Od roku 1985 do roku 1990 Irák dostal z Ameriky technologii v hodnotě pětiset milionů dolarů. Sadámova válka proti Íránu zabředla do krvavé nehybnosti, dokud se 8. srpna 1988 nepodařilo vyjednávačům OSN nastolit příměří.

2. srpna 1990 irácká vojska obsadila Kuvajt. Rada bezpečnosti OSN okamžitě schválila poměrem čtrnácti hlasů k nule rezoluci, která odsuzovala invazi. Za nedlouho byly v Pentagonu připraveny plány ofenzivních vojenských akcí. Předseda náčelníků štábu Colin Powell by se raději přidržel obchodního embarga OSN. Bush to prohlásil za neproveditelné. V lednu 1991 byly pro operaci Pouštní štít připraveny ozbrojené síly osmadvaceti spojeneckých zemí. Pouštní štít se proměnil v operaci Pouštní bouře, když dne 17. ledna dopadly na Irák první rakety a zaútočila první letadla. Válka v Perském zálivu byla podle Saddáma Husajna „matka všech bitev“, byla intenzivní a krátká a skončila 28. února po šesti týdnech tím, že prezident Bush vyzval Irák k příměří, které Irák přijal.⁶⁶

V roce 1992 byl prezidentem zvolen Bill Clinton (celým jménem William Bill Jefferson Clinton), jež setrval v úřadu až do roku 2001.⁶⁷

8. USA v 21. Století

8.1. Útoky z 11. září 2001

11. září 2001 se uskutečnily série koordinovaných teroristických útoků. Podle oficiálního vyšetřování 19 mužů spojených s militantní islámskou organizací al-Kájda uneslo 4 letadla letící na komerčních linkách společnosti American Airlines a United Airlines. Dvě z nich (American Airlines č. 11, United Airlines č. 175) narazila do věží Světového obchodního centra v New Yorku, zabili všechny na palubě a další lidi uvnitř budov. Obě zasažené budovy se do dvou hodin zhroutily, zničily blízké budovy a další poškodily. Třetí letadlo (American Airlines č. 77)

---

⁶⁶ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

⁶⁷ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

narazilo do Pentagonu, sídla Ministerstva obrany Spojených států amerických v hlavním městě USA, Washingtonu. Čtvrté letadlo (United Airlines č. 93) se zřítilo v neobývané oblasti v Pensylvánii po souboji mezi teroristy a pasažéry o ovládnutí letadla. Letadlo letělo na Washington a spekuluje se, že mělo za cíl zasáhnout Bílý dům, anebo americký Kapitol.

Při útocích celkem zemřelo 2 993 lidí včetně únosců. Většina z obětí byli civilisté, pocházející celkem z 90 zemí.

V reakci na útoky vyhlásili Spojené státy válku s terorismem, provedli invazi do Afghánistánu a svrhli hnutí Tálibán, které poskytovalo zázemí teroristům s al-Kájdý. Na domácí půdě pak schválili USA Patriot Act. Mnoho dalších zemí také posílilo antiteroristickou legislativu a pravomoci svých bezpečnostních složek. Některé americké burzy zůstaly po útoku uzavřeny celý týden a po svém znovuotevření vykazaly ohromné ztráty zejména v pojišťovnictví a letecké dopravě. Zničení kancelářských prostor způsobilo škodu v řádech miliard dolarů.⁶⁸

Poškození Pentagonu bylo opraveno během jednoho roku. První opravenou budovou Světového obchodního centra se stala v roce 2006 budova číslo 7. Budova číslo 1. (Věž svobody) má být dokončena v roce 2011 a celková rekonstrukce by měla skončit o rok později.

8.2. Globální terorismus

Nástup globálního terorismu se stal důvodem pro vyhlášení dvou tzv. velkých válek. První z nich proběhla v Afganistánu a byla bezprostřední reakcí USA na teroristické útoky z 11. září 2001. Od samého počátku se jednalo o válku bezproblémovou, a to jak z mezinárodněprávního, tak i z vojenského hlediska. Druhá z těchto válek byla zahájena v březnu 2003 a byla naopak zatím nejkontroverznější válkou celého postkonfrontačního období.⁶⁹

---

⁶⁸ ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2007, 223 s. ISBN: 978-80-87029-19-0.

⁶⁹ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

8.2.1. Válka v Afgánistánu

Afgánistán je velmi rozlehlou, ale zároveň také velmi odlehlou, hornatou a těžko dostupnou zemí. Agresivním aktérem první války 21. století se stala al-Káida, organizace představující síť globálního terorismu. Ta si Afgánistán vytipovala jako příhodnou zemi pro své dlouhodobé působení. Ve spolupráci s Tálibánem, obávaným příkladem rezidua studené války, které po skončení bipolární konfrontace pokračovalo samostatným životem, al-Káida zosnovala úder na USA, svými penězi a zbraněmi pomohla Tálibánu k tomu, aby ovládl celé území státu, včetně tras obrovských obchodů s omamnými látkami. Bin Ládín zato získal rozlehlou základnu pro svou válku proti Západu. Tálibán na přelomu století kontroloval 95% území Afgánistánu a zavedl tam krajně represivní a fanatický islamistický režim.

Napadeným aktérem byly USA, na jejichž stranu se vzápětí postavili nejen všichni jejich spojenci, ale drtivá většina zemí světa, včetně Ruska, Číny a všech klíčových mezinárodních organizací. Administrativa USA se ocitla ve velmi složité situaci - nemohla neodpovědět, ale hledání vhodné fronty odpovědi bylo bezprecedentní, a proto velmi těžké. Teroristé zasáhli americkou společnost ve velmi citlivých a zranitelných bodech, a přitom zcela obešli nejsilnější prvky obrany. Napadené, kteří se 40 let připravovali na válku proti předem danému nepříteli, tak zaskočil nepřítel bez jasných obrysů, který není nikde a zároveň je všude.⁷⁰ Odpověď však byla nezbytná, neboť globální terorismus se stal nejvážnější a nejnaléhavější bezpečnostní hrozbou celosvětového rozměru.

Rozhodování Rady bezpečnosti OSN vycházelo ze skutečnosti, že Afgánistán jako stát nenapadl USA. Rezoluce ze 14. listopadu 2001 ale přiřkla Tálibánu odpovědnost za to, že dovolil, aby Afgánistán byl zneužit jako základna pro operace al-Káidy, že tam byly výcvikové tábory mezinárodních teroristických organizací a že se území tohoto státu přeměnilo ve svatyni mezinárodního terorismu. Ona nezbytná formulace, že Rada Bezpečnosti dává pravomoc „užít všech nezbytných prostředků a opatření“, tedy nebyla napsána na základě konkrétního provinění Afgánistánu jako státu ve věci teroristických útoků z 11. září

---

⁷⁰ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

2001. Byla sestavena na základě toho, že vládnoucí talibánský režim nedostal své povinnosti účinně bojovat proti mezinárodnímu terorismu, kterou jasně vymezila rezoluce Valného shromáždění OSN z prosince 1994 a kterou pak potvrdila rezoluce Rady Bezpečnosti OSN č. 1373

Rozhodování Rady Bezpečnosti OSN tedy v přístupu k talibánskému režimu v Afgánistánu vycházelo z principu přiřčení odpovědnosti. Nebylo odpovědí na přímou odpovědnost za agresi v klasickém slova smyslu, bylo uplatněním tzv. „but for“ přístupu. Tedy trest nikoli za agresi, ale za to, co dovolil mezinárodní teroristické síti al-Káida.

Při vojenském zásahu proti Afgánistánu bylo možné volit ze tří základních variant. Jako nejúčinnější se ukázala kombinace leteckých úderů s akcemi speciálních sil a na ně navazující činnost Severní aliance jakožto vnitřní ozbrojené opoziční síly. USA se tedy opět spolehly na „chirurgické údery“.

V prvních týdnech mnozí hovořili o nemožnosti dosáhnout vítězství, varovali před bouřlivými reakcemi „arabské ulice“ a před tím, že arabský svět nikdy nebude tolerovat bombardování během Ramadánu. V Samotných USA se zvláště významně vyjádřila skupina více než 100 nositelů Nobelovy ceny, kteří odsuzovali to, že v rovníkových oblastech žijí lidé v nesnesitelných podmínkách, zatímco země Severu jednostranně upevňují svoji bezpečnost a militarizují svět.

Vzhledem k slabé protivzdušné ochraně bylo možné bombardovat z menších výšek, čímž se snížilo riziko nepřesných úderů a bylo možné zaměřit se na vojenské objekty. Díky tomu by se dalo říci, že válka v Afgánistánu byla nekontroverzní a bezproblémová.⁷¹

Problémy vyvstaly po jejím ukončení. Kontrola zvoleného prezidenta Karzáiho se zúžila na Kábul a jeho okolí. Ostatní území si rozdělili tzv. Warlords. Jsou to nejvyšší činitelé politicko - vojenských elit, které vygenerovala dlouholetá válka v Afgánistánu. Odmítají ústřední moc, vydírají obyvatelstvo na územích, která kontrolují, peníze získávají z obchodu s narkotiky a podnikají smrtelné vojenské výpady. Mají své armády, diktují vlastní zákony a jsou zosobněním nebezpečné tendence privatizace ozbrojeného násilí v islámském světě. V Afgánstánu působí šest velkých a mocných Warlords, a tisíce tzv. malých

---

⁷¹ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

velitelů, z nich každý ovládá třeba jen několik vesnic. Avšak všichni Warlords dohromady jsou považováni za mnohem větší hrozbu než samotní Tálibánové.⁷²

8.2.2. Válka v Iráku

Tzv. druhá irácká válka byla další etapou ve složitém vývoji vztahů USA a Iráku pod nadvládou krutovládce Sadáma Husajna. Byla také výsledkem toho, co se mezi těmito dvěma zeměmi stalo během dvanáctiletého období po skončení operace Pouštní bouře. Po etapě zadržování, která byla typická pro osmileté období prezidenta Billa Clintona, přišla administrativa G. W. Bushe a ta se stále více orientovala na vojenské území.

Tlak na vojenské svržení Saddáмова režimu vzrostl po volebním vítězství G. W. Bushe a po nástupu D. Rumsfelda do funkce ministra obrany. A zcela zásadním mezníkem se opět stalo 11. září 2001, jehož otřesný dopad na myšlení Američanů dal neokonzervativcům příležitost, aby získali dominantní vliv v rámci administrativy. Nedlouho po 11. září začala etapa vojenského řešení iráckého problému. Pouhé tři týdny po teroristických útocích zveřejnili Robert Kagan a William Kristol společný článek „The Right War“ (správná válka), v němž zdůrazňovali nezbytnost, aby hned po porážce v Tálibánu byl svržen režim v Iráku.⁷³

Tři měsíce po teroristických útocích vyhlásil prezident G.W.Bush ve svém zásadním projevu, že „rogue states jsou nejpravděpodobnějším zdrojem chemických, biologických a jaderných zbraní pro teroristy“.⁷⁴

A nová národní bezpečnostní strategie ze září 2002, která posléze dostala název Bushova doktrína, již přímo vyhlásila odhodlání v případě potřeby jednat „preemptivně s cílem eliminovat tuto hrozbu pro USA nebo jejich spojence a přátele“.⁷⁵

---

⁷² EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

⁷³ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

⁷⁴ White House, Office of the press sekretary. Dokument President's Speaks on War Effort to Citadel Cadets's. 11. 12. 2001. Dostupné na : <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/12>.

⁷⁵ The National Security Strategy of the United States of Amerika, Dostupné na URL: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

Vojenský zásah se stal v polovině roku 2002 největší prioritou Bushovy války proti terorismu. Představoval nejpřímější cestu k odstranění diktatury, oficiálně označené za jednu z největších hrozeb na počátku 21. století. Stal se i symbolem odhodlání USA odstranit jakýkoli tyranský režim, který by byl hrozbou pro sousední státy nebo světový mír. Ze strategického významu Iráku ale vyplývá, že nestačí Saddáma porazit, ale je nutné řešit složitou otázku, co bude po něm.

V etapě přípravy vojenského úderu na Irák se v USA spojily dva významné politické proudy. První z nich představovali viceprezident Cheney a ministr obrany Rumsfeld a další vlivní politikové z tábora republikánských jestřábů. Druhým byly špičky neokonzervativního proudu, v jejichž čele stáli zejména Paul Wolfowitz, náměstek ministra obrany, a Lewis Libby, šéf sekretariátu viceprezidenta Cheneyho. Klíčovým rozhodovacím orgánem se znovu stal za Clintona příliš neuznávaný NSC (National Security Council - výbor pro otázky národní bezpečnosti), v němž se několikrát týdně scházel tým nejvlivnějších činitelů (G. W. Bush, R. Cheney, C. Powell, D. Rumsfeld, C. Rise, J. Negroponte, P. Wolfowitz). Zároveň s tím se však při úřadu viceprezidenta vytvořil další rozhodovací orgán, jehož činnost řídil L. Libby.

Názory na válku v Iráku nebyly v Evropě jednotné. Velká Británie, Španělsko, Polsko, Itálie, Portugalsko a Nizozemí válku podporovaly, naopak Francie, Německo, Belgie a Lucembursko válku odmítaly.⁷⁶

8.2.2.1. Operace Irácká svoboda (Iraqi Freedom)

Prosincová deklarace Iráku, že žádné zbraně hromadného ničení nemá, byla vyhodnocena jako neúplná a nevěrohodná. Do ledna 2003 sice šéf inspektorů Hans Blix informoval, že žádné zakázané zbrojní programy nebyly odhaleny, zároveň však nebyl schopen říct, zda dřívější programy byly už ukončeny - Iráčané s ním nespolupracovali.

Blix žádal víc času. USA a Velká Británie tvrdily, že Husajn je schopen použít chemické a biologické zbraně do 45 minut. Za podpory Španělska se už připravovaly na invazi. Nezastavil je ani nesouhlas Francie, Německa a Ruska v

---

⁷⁶ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

Radě bezpečnosti. Irák dostal ultimátum na odzbrojení. Po jeho skončení zahájili spojenci 20. března 2003 v ranních hodinách první údery na Bagdád.⁷⁷

Husajnova armáda nepředstavovala tak tvrdý oříšek, jak se strategové obávali, za tři týdny se spojenecká vojska přiblížila k Bagdádu a 1. května americký prezident G. Bush, z lodi USS Abraham Lincoln, oznámil ukončení velkých vojenských operací. Invazní operace trvaly jen 44 dní, než byl režim svržen. I prezident byl později dopaden a v prosinci 2006 skončil na popravišti. To už se Irák měsíce topil v sektářském násilí a v ovzduší politického napětí, které především USA musely ještě roky nákladně a bolestivě pomáhat mírnit. Válka trvala ještě tehdy, když George Bush opouštěl Bílý dům. Později byl nucen přiznat, že vyvěšení transparentu „Mise dokončena“ bylo chybou.

Po rychlém vítězství se dostavilo vystřízlivění. Padlo Bushovo tvrzení, že Husajn vlastní zbraně hromadného ničení. Prezident sice posléze i tento svůj omyl přiznal, ovšem s tím, že v té době si to prý myslely všechny zpravodajské služby ve světě. Navíc americká administrativa tvrdila, že Sunnita Husajn byl propojen se sunnitskou teroristickou organizací al-Kajda, která zosnovala útok proti USA 11. září. Ani to nebyla pravda, jak uvedla americká Komise 11. září a po ní i Pentagon. Husajn navíc neusiloval o útoky na cizí země. "Hlavními cíli iráckých státních teroristických operací byli iráckí občané, jak uvnitř, tak mimo Irák," konstatoval Pentagon, podle jehož zprávy si Saddám Husajn a jeho strana Baas chtěli pojistit moc.⁷⁸

Husajn boje přežil a uchýlil se do utajení. Spojenci ho hledali dlouhé měsíce a jeho dopadení oznámil americký civilní správce Iráku Paul Bremer teprve v polovině prosince. Více než půl roku po ukončení války byl svržený vůdce zadržen zhruba padesát kilometrů od svého rodiště Tikritu.

V době Husajnova zadržení už nebyli naživu jeho synové Udaj a Kusaj, před jejichž brutalitou se kdysi Iráčané třásli. Spojenečtí vojáci je zabili počátkem července v Mosulu.

Ačkoliv byly v květnu 2003 zrušeny mnohé sankce (embarga OSN skončila až v polovině následujícího roku) a v červenci nastoupila prozatímní vláda, kterou pod vedením šajcha Abdala Azíze Hakíma tvořili zástupci různých opozičních

---

⁷⁷ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

⁷⁸ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

skupin, začala v Iráku guerrilová válka a boj o moc mezi politickými a náboženskými frakcemi. Násilnosti zprvu postihly hlavně střední část s převážně sunnitským obyvatelstvem, které s Husajnovým pádem ztratilo výsadní postavení. Později se násilí rozšířilo i do dalších částí země. Američané, nechápající odlišnou kulturu a nepřipravení na delší konflikt, byli zaskočeni.

Irák zůstal nebezpečnou zemí, kde působila nejen řada povstaleckých skupin, které spojoval pouze odpor k Američanům a Islám. Vedle nich v zemi našli základnu teroristé a za řadou únosů stáli také kriminálníci, kteří se chtěli obohatit.

Jasně se ukázalo, že moderní zbraně sice umožní snadné dobytí země bez velkých obětí na životech, ale to je vše. Nejmodernější zbraňové systémy samy o sobě nedokáží zabezpečit klid v zemi, kde se protivník uchýlí k partyzánským metodám boje a atentátům. S přibývajícími měsíci se stále více ukazovalo, jakou chybou bylo, že Spojené státy neměly plány, jak postupovat po svržení a dopadení prezidenta Husajna, po jehož odstranění jen vyplynuly skryté problémy země.⁷⁹

Nepomohlo ani předání moci z rukou amerického správce Paula Bremerera do rukou prozatímní vlády premiéra Alávího. Kvůli strachu z atentátů a dalších násilností proběhlo už 28. června 2004, tedy o dva dny dříve, než se čekalo.

Otevřenou válku proti USA vedly především milice radikálního šíitského duchovního Muktady Sadra. Krizi vyřešil až nejvyšší šíitský duchovní v Iráku Ajatolláh Sistání, který přiletěl do Iráku z Londýna, kde se léčil. Výsledkem byla dohoda, Sadrovy milice se stáhly a ukončily i boje v Bagdádu.

Během roku se také začala rozpadat koalice. V důsledku atentátů ve vlacích v Madridu převzala moc ve Španělsku nová vláda a ta v květnu stáhla své vojáky. Následovaly další země. Filipíny své vojáky stáhly, aby byl zachráněn život unesenému řidiči Angelu de la Cruzovi.⁸⁰

8.2.2.2. Konec války v Iráku

Postupně narůstaly pochybnosti o důvodech útoku na Irák. Generální tajemník Organizace spojených národů Kofi Annan označil 16. října invazi do Iráku

---

⁷⁹ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

⁸⁰ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

za nelegální a v rozporu s Chartou OSN. Pozorovatelé navíc poukazovali na to, že se nenaplnila představa o okamžitém vybudování demokratického prostředí v Iráku a následném dominovém šíření systému v regionu.⁸¹

Situace se nelepšila ani přes pád Husajna, volby prozatímní vlády z konce ledna 2005, další hlasování do parlamentu z prosince a schválení ústavy v referendu. Atentáty a útoky převážně sunnitských vzbouřenců byly na denním pořádku a vyžádaly si v průběhu let tisíce obětí. Terčem byli jak koaliční vojáci, tak příslušníci nově vznikajících iráckých bezpečnostních složek - policie a armády.

Během roku 2005 také vyplývaly na povrch další skandály. Počátkem roku 2007 se zdálo, že se situace neustále zhoršuje.

2.6.2.2. Konec G. W. Bushe jako prezidenta USA - vliv na válku v Iráku

Americký prezident přehodnocoval strategii. Usiloval o více peněz na válku a vyslání posil. Na půdě Kongresu plán prosazoval obtížně, od roku 2006 v něm totiž měli většinu opoziční demokraté, což signalizovalo změny v náladě amerických voličů.⁸²

Bush ale nakonec záměr prosadil. Po Novém roce posílil americký kontingent o 30 tisíc vojáků na téměř 170 000 a v únoru začala velká bezpečnostní operace proti sunnitským vzbouřencům i šíitským milicím, která se vedle Bagdádu rozšířila i na odbojné provincie Dijála a Anbár.

Rozhodnější postup, který od Bushe vyžadoval generál David Petraeus, se vyplatil. Počet násilností a obětí začal klesat. Pomohlo ovšem i obnovení příměří s Mahdího armádou Muktady Sadra, obrácení dřívějších sunnitských vzbouřenců, zejména v provincii Anbár, proti tzv. irácké al-Kajdě a lepší práce iráckých sil.

Do října 2008 předali spojenci vládním složkám kontrolu nad více než dvěma třetinami provincií, včetně Anbáru.

Prezident Bush po Novém roce ale svůj úřad jako vítěz neopouštěl. Násilnosti pokračovaly a irácká demokracie stála na vratkých základech.

---

⁸¹ EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

⁸² REINER T., *Válka v Iráku*, Novinky [online]. 2009. dostupné na : <http://tema.novinky.cz/valka-v-iraku>

Washington Bagdád kritizoval za liknavost a špatné hospodaření, ten už si ale nedal kritiku líbit a veřejně naznačoval, že je na čase, aby spojenci ze země odešli.

George Bush před odchodem z funkce přiznal, že ho mrzí mylné informace tajných služeb, které mu sloužily jako odůvodnění invaze. Dodal však, že svržení diktátora a přerod Iráku v demokratický stát byl úspěchem, který mu potvrdí historie.

Bush z úřadu odcházel jako nejméně oblíbený prezident USA a svému nástupci předával nejvyšší dluh v dějinách země. Do Iráku se jel rozloučit v prosinci 2008. Irácký novinář Muntadar Zajdí po něm na tiskové konferenci hodil obě své boty.⁸³

8.2.2.4. Vstup Baracka Obamy do války v Iráku

Barack Obama před příchodem do úřadu slíboval, že američtí vojáci budou doma do 16 měsíců od jeho nástupu. Koncem února bylo jasné, že slib nesplní. Sdělil však, že většina ze 142 tisíc amerických vojáků z Iráku odejde do srpna 2010, zbytek pak do konce roku následujícího.

V následujících dvou týdnech zabily nálože deset lidí na tržišti v provincii Babylón, 28 lidí před policejní akademií v Bagdádu a dalších 41 před budovou hostící mírovou konferenci západně od metropole.

V době Obamova projevu stála USA válka v Iráku přes 600 miliard dolarů. Po přičtení skrytých nákladů by celkový účet mohl být tři bilióny dolarů. Spojené státy tehdy evidovaly 4254 mrtvých vojáků. Odhadovaný počet obětí mezi Iráčany byl okolo sta tisíc.⁸⁴

8.3. Hypoteční krize v USA

Příčiny hypoteční krize v USA je možné velmi zjednodušeně shrnout do dvou bodů: zabalit a prodat hypotéku za každou cenu a příliš neřešit míru rizika. Situace na americkém hypotečním trhu byla vlivem silné konkurence a vysokému počtu obyvatel s úvěrem natolik těžká pro další prodej úvěrových produktů, že tamní

---

⁸³ REINER T., *Válka v Iráku*, Novinky [online]. 2009. dostupné na : <http://tema.novinky.cz/valka-v-iraku>

⁸⁴ REINER T., *Válka v Iráku*, Novinky [online]. 2009. dostupné na : <http://tema.novinky.cz/valka-v-iraku>

finanční společnosti začaly poskytovat takzvané subprime hypotéky, tedy klientům, kteří by si standardní cestou nemohli hypotéku dovolit.

Subprime dlužníci mají celou řadu charakteristik, nejdůležitější je však schopnost, popřípadě ochota splácet, a vyšší úrokovou míru, kterou platí. Typickým startovacím subprime klientem americké finanční společnosti byl zájemce o nemovitost, který si sjednal hypotéku s variabilní úrokovou sazbou a navíc v prvních dvou až třech letech si sám mohl zvolit vyšší měsíční splátky. Ovšem výše splátek často ani nemusela pokrývat úrok, a tak poskytování těchto hypoték přímo úměrně předpokládalo další zhodnocování nemovitosti.

Hlavními problémy byly špatné ocenění úvěrového rizika a benevolentní praktiky poskytování hypotečních úvěrů. Do toho vstoupil pokles trhu s rezidenčními nemovitostmi, nedostatečné chápání vnitřních rizik produktů, rychlý odprodej cenných papírů hedge fondy, značná nedůvěra mezi finančními institucemi a nakonec i neúměrné spoléhání se na hodnocení ratingových agentur.

Další důvody ukazují, že jádrem problému byla dostupnost úvěrů. Úvěroví pracovníci a agenti - makléři byli odměňováni za objem, neexistovalo výchozí měřítko. V době největšího rozkvětu tohoto úvěrování bylo neuvěřitelně jednoduché si vzít hypotéku: za poplatek 55 USD společnost pomohla získat úvěr tak, že žadatele zaměstnala jako „nezávislého smluvního partnera“. Dodala výplatní pásky jako „potvrzení“ o příjmu a za dalších 25 USD poskytla i reference po telefonu, kdyby o ně banka projevila zájem.⁸⁵ Tyto absurdity gradovaly přátelským přístupem amerických hypotečních bank, které i k těmto rizikovým klientům byly natolik vstřícné a přátelské, že prováděly jen minimum kontrol, pokud vůbec kontroly prováděly.

Dalším problémem bylo, že běžným klientům byly nabízené rizikové produkty, například v podobě hypoték, kde se platí pouze úrok (dům má být dále prodán se ziskem). Přestala být vyžadována vstupní dokumentace a nevyžadovalo se potvrzení o příjmu. Segmentu těchto klientů se začalo říkat „NINJA“ – zkráceně pro „bez příjmu, bez práce, žádný majetek“ (No Income, No Job, no Assets). Následky na sebe nenechaly čekat. Manipulování s klienty, kterým bylo nabízeno refinancování hypotéky dalšími, u kterých se po dvou letech skokově zvýšila splátka, způsobilo, že se splátky najednou staly neúnosné. A navíc kvůli pádu cen

---

⁸⁵ CHVÁTAL D. , *Americká hypoteční krize po česku*, Měsíc [online]. 2007. dostupné na : <http://www.mesec.cz/clanky/americka-hypotecni-krize-po-cesku/>

nemovitostí a až posléze zostřeným pravidlům pro poskytování úvěrů bylo pro majitele velmi obtížné dům prodat nebo dluh nově refinancovat.

Problém se přesunul až do soudní síně: američtí klienti začali podávat žaloby na banky, že je agenti vmanipulovali do hypoték, které si nemohli dovolit. Že zkreslili jejich osobní údaje, majetek i příjmy a mylně informovali. Problém však není jednostranný – vzhledem k jednoduchosti získání hypotéky prošlo tisícům žadatelů, že nepravdivě informovali o svých příjmech a opravdu k tomu často byli naváděni agenty.⁸⁶

8.3 Nástup Baracka Obamy jako prezidenta USA

Dne 4. listopadu 2008 zvítězil v prezidentských volbách, když porazil republikánského kandidáta Johna McCaina. Po vítězství v prezidentských volbách dne 16. listopadu 2008 na křeslo senátora rezignoval. Obama se stal 43. mužem v úřadu a 44. prezidentem USA. Historicky je vůbec prvním afroamerickým prezidentem Spojených států amerických. Dne 20. ledna složil za přítomnosti téměř dvou milionů lidí ve Washingtonu D. C. slavnostní přísahu a ujal se funkce.

Při své první cestě do Evropy počátkem dubna 2009 se nejprve zúčastnil summitu skupiny G20 v Londýně, poté summitu NATO ve Štrasburku a 4. a 5. dubna summitu USA - Evropská unie v Praze. Zde na Hradčanském náměstí přednesl projev, který se týkal převážně problematiky jaderného odzbrojování a který vyslechlo asi 30 000 lidí.⁸⁷

Obama začínal své funkční období jako jeden z nejoblíbenějších prezidentů, podle průzkumů jej v době nástupu do úřadu podporovalo 78 % Američanů, ta však brzy začala rychle klesat a ve třetím čtvrtletí roku 2009 již podpora čítala pouhých 53 %, což představovalo při srovnatelném období největší pokles popularity prezidenta za posledních 50 let.⁸⁸

---

⁸⁶ CHVÁTAL D. , *Americká hypoteční krize po česku*, Měsíc [online]. 2007.

dostupné na : <http://www.mesec.cz/clanky/americka-hypotecni-krize-po-cesku/>

⁸⁷ *Barack Obama: Zbavit se jaderných zbraní? Yes, we can!*, Hospodářské noviny, 6. 4. 2009

⁸⁸ <http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/182400-pokles-obamovy-popularity-je-nejvetsi-za-50-let.html>

V úterý 16. února 2010 zveřejnila CNN průzkum, podle kterého se 52% Američanů domnívá, že Obama si nezaslouží znovuzvolení, opačný názor jich vyjádřilo 44 %.⁸⁹

Závěr – Směřování USA, jejich budoucí vývoj a vliv, vztahy k EU a Rusku

Zájmy Spojených států amerických a zájmy Evropské unie (dříve EHS) byly, v podmínkách studené války, přibližně do roku 1990 v podstatě shodné. Projevovalo se to v mnoha směrech, zde bych si dovolila vyzdvihnout zvláště existenci NATO. Koncem devadesátých let minulého století se však situace začala měnit. USA se staly, po rozpadu Sovětského svazu, ekonomicky a vojensky nejsilnější - staly se supervelmocí a Američané jsou si toho vědomi. Vzhledem k mentalitě Amerického národa, jež se vyznačuje tím, že USA se považuje za „spasitele světa“ (vysvětlují si to složením kolonizátorů - většina sestávala z náboženských fanatiků, jež přišli prosazovat svou víru) se USA snaží neustále řešit konflikty nejen své vlastní ale hlavně cizí, což z nich mnohdy dělá zcela zbytečnou hrozbu, jedním ze zářných příkladů je válka v Íráku. Proto je velmi těžké určit jejich budoucí směřování, protože toto určení vyžaduje zhodnocení celého světa, aby se mimo jiné dalo označit, kam bude směřovat budoucí „pomoc“ USA.

Zvolení Baracka Obamy do funkce prezidenta, byl dozajista krok ku předu správným směrem, alespoň v očích zbytku světa, ne tak v očích Američanů, kteří si dnes myslí opak. Prezident Obama slíbil Ameriku dostat z krize, jedním z kroků, jenž mají vést k tomuto cíli je stáhnutí vojáků z Íráku a tím i ukončení této války. Dalším by měla být zdravotnická reforma, jež se nesetkala s přízní amerických občanů. A tím nejnovějším a pro Evropu velmi důležitým je podepsání odzbrojovací dohody. Nová smlouva START, kterou ve čtvrtek 8. dubna 2010 v Praze podepsali prezident Barack Obama se svým ruským protějškem Dmitrijem Medveděvem, je po dohodě z roku 1991, uzavřené mezi Michailem Gorbačovem a Georgem Bushem starším, podle všeho nevýznamnějším počinem na poli odzbrojení za uplynulá tři desetiletí.

---

⁸⁹ http://www.huffingtonpost.com/2010/02/17/obama-re-election-majorit_n_465074.html

Alespoň tedy na papíře. Ačkoliv se obě velmoci zavazují, že do sedmi let sníží počet strategických jaderných zbraní na 1550 na každé straně, smlouva Moskvě i Washingtonu umožňuje, aby státy ponechaly v operačním nasazení další stovky hlavic. A už vůbec neříká, co bude s mnohatisícovými arzenály, které obě země přechovávají v podzemních silech "pro všechny případy".

Přesto, anebo právě proto, že se USA nachází v krizi, je důležité se zamyslet nad tím, kde vezme finanční prostředky na obnovu hospodářství.

Přeci jen jeho hospodářství je již téměř 300 let založeno na zbrojním průmyslu. USA je největším výrobcem zbraní ve světě. Ať už pro svůj vlastní trh, jenž díky druhému dodatku Ústavy, který zní: „Dobře organizovaná domobrana je nezbytná v zájmu bezpečnosti svobodného státu; právo lidu držet a nosit zbraně nesmí být proto omezováno“⁹⁰, prosperuje i v době krize a právě díky ní v této době prodej zbraní ještě stoupl, nebo pro ostatní země. USA dodávalo své zbraně prakticky celému světu, obzvlášť v období 2. světové války byl jeho rozmach v tomto odvětví největší, dalo by se říci, že USA jsou velmocí z největší části právě díky 2. světové válce, která velice zvedla jejich ekonomiku.

Jako nejbližší významný bod bych určila rok 2020, přibližně okolo tohoto roku totiž vědci slibují roztátí ledovce v Arktidě.

Většinu plochy Arktidy zaujímá Severní ledový oceán, převážnou část roku zamrzlý nebo s plovoucími ledovými krami, které cirkulují kolem pólu. Zbytek připadá na severní okraje Evropy, Asie, Grónska a Severní Ameriky včetně přilehlých ostrovů.

Arktida ukrývá 90 miliard nevyužitých barelů ropy. Tvrdí to americký geologický průzkum. To je stejné množství, které tvoří celé známé ruské rezervy. A co víc, oblast obsahuje dokonce třikrát víc zemního plynu. Těžba ale v Arktidě vyvolává kontroverze kvůli dopadům na životní prostředí.

Američané, Kanadčané, Dánové, Rusové, Norové i další národy v regionu budou zajisté chtít uplatnit svůj nárok na tyto nerostné suroviny. „Za posledních 20 let se ledová krusta kolem severního pólu ztenčila o 46 procent. Letošní výzkum vědců z Cambridgské univerzity zaznamenal zásadní změny v cirkulaci mořských

---

⁹⁰ TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková, *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.

proudů u grónského pobřeží a za pravděpodobnou označil možnost, že akcelerující oteplení by mohlo arktický ledový příkrov rozpustit kompletně už do roku 2020“.⁹¹

Toto nerostné bohatství dozajista zapříčiní konflikt mezi výše uvedenými zeměmi. Doufat v jejich mírové dohodnutí v tomto případě je dle mého názoru už jen díky mentalitě USA a Ruska zcela bezpředmětné, nezbývá tedy nic jiného, než doufat, že tento konflikt neponese název 3. světová válka.

---

⁹¹ Wilder, M. *Arktida - chráněné Petr Prášek Nebo Těžební oblast?*, Dvorek [online], 2010, dostupné na: <http://www.dvorek.eu/clanek/24574>

Literární zdroje:

1. ČEJKA, M. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*, vyd. Brno : Barrister & Principal, 2007, 223 s. ISBN: 978-80-87029-19-0.
2. EICHLER, J. *Terorismus a války na počátku 21. století*, vyd. Praha : Karolinum, 2007, 343 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.1.
3. HAYWOOD, J., CATHPOLE, B., HALL S., *Historie světa*, přel. V. Kotábová, L. Kotačka, K. Pekárková, vyd. Praha : Columbus, 1998, 263 s. ISBN 80-85928-81-7.
4. KATZ F., *Staré americké civilizace*, přel. F. Vrhel, vyd. : Odeon, 1989, 466 s. ISBN 80-207-0151-6.
5. MÜLLER, Š. aj. *USA*, vyd. Praha : Pressfoto, 1989, 250s. ISBN: 80-7046-020-2.
6. NAVRÁTIL, J. *Stručné dějiny USA*, vyd. Praha : Svoboda, 1977, 354 s. ISBN: 25-076-77.
7. RAKOVÁ, S., OPATRNÝ, J., *USA*, vyd. Praha : Libri, 2003, 225 s. ISBN: 80-7277-157-4.
8. TINDALL, G. B., SHI, D. E., přel. A. Faltýsková , *USA*, 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994, 897 s. ISBN: 80-7106-087-9.
9. WODOVÁ, M. *Předkolumbovská Amerika*, přel. J. Mikulášková, vyd. Praha : Nakladatelský Dům OP, 1994, 96 s. ISBN 80-85841-10-X.
10. ZELENÝ M., *Indiánská encyklopedie Indiáni tří Amerik*, vyd. Praha : Albatros, 1994, 255 s., ISBN 80-00-00415-1.
11. ZILLMER H. J., *Kolumbus přišel jako poslední*, přel. V. Čeladský, vyd. Praha : Euromedia Group , k. s. , 2005, 277 s. ISBN 80-242-1495-4.

Elektronické zdroje:

1. *Barack Obama: Zbavit se jaderných zbraní? Yes, we can!*, Hospodářské noviny, 6. 4. 2009
2. http://www.huffingtonpost.com/2010/02/17/obama-re-election-majorit_n_465074.html
3. CHVÁTAL, D. , *Americká hypoteční krize po česku*, Měsíc [online]. 2007. dostupné na : <http://www.mesec.cz/clanky/americka-hypotecni-krize-po-cesku/>
3. REINER, T. *Pokles popularity u Obamy je největší za 50 let*, Novinky [online], 2009, dostupné na: <http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/182400-pokles-obamovy-popularity-je-nejvetsi-za-50-let.html>
4. REINER T., *Válka v Íráku*, Novinky [online]. 2009. dostupné na : <http://tema.novinky.cz/valka-v-iraku>
5. The National Security Strategy of the United States of Amerika, Dostupné na URL: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>
6. White House, Office of the press sekretary. Dokument President's Speaks on War Effort to Citadel Cadets's. 11. 12. 2001. Dostupné na <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/12>.
7. Wilder, M. *Arktida - chráněné Petr Prášek Nebo Těžební oblast?*, Dvorek [online], 2010, dostupné na: <http://www.dvorek.eu/clanek/24574>

Seznam zkratek

aj. – a jiný/á/é

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

č. – číslo

mil. – milionů

mld. – miliard

např. - například

tzv. – takzvaný/á/é

Abstrakt

MATERNOVÁ, Z. *Geopolitická situace USA: bakalářská práce* České Budějovice, Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2010, 71 s. Vedoucí práce Mgr. Richard Říha

Klíčová slova: kolonie, kapitalismus, válka

Práce se věnuje vylíčení historických období USA od raného osídlení až po dnešní formu USA jako velmoci a přiblížení jednotlivých úseků z hlediska politického, společenského a hospodářského. Dále se věnuje postavení USA napříč stoletími. Na základě komparativní analýzy, která vychází z předchozí práce s literaturou, má za cíl odůvodnit dnešní postavení USA jako velmoci. A nastínit její budoucí vývoj.

Abstract

Maternová, Z.: *Geopolitical Situation of the U. S. A.: A Bachelor Thesis*, České Budějovice, College of European and Regional Studies, 2010, 71 pp. Supervisor: Mgr. Richard Říha

Keywords: colony, capitalism, war

The thesis deals with the study of historical periods from the U.S. early settlement to the current situation of the U.S. as a superpower, and points out political, social and economic aspects of every single period. It also discusses the U.S. position during centuries. Based on the comparative analysis and on preceding work with the literature, it aims to assume the current U.S. position as a superpower, and to outline its future development.